

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ФІНАНСІВ І КРЕДИТУ

УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНОЮ ПОЛІТИКОЮ БАНКУ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконав: студент II курсу, групи 672,
заочної форми навчання
спеціальність 072 «Фінанси, банківська
справа та страхування»
Будей В'ячеслав _____

Керівник:
доцент кафедри фінансів і кредиту
Харабара Віолетта Миколаївна _____

До захисту допущено на засіданні кафедри
протокол № ____ від _____ 2023 р.

Завідувач кафедри фінансів і кредиту
_____ проф. Нікіфоров П.О.

АНОТАЦІЯ

Будей В.О. Управління кредитною політикою банку – Рукопис. Кваліфікаційна робота на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Чернівці, 2023.

У кваліфікаційній роботі проведено дослідження теорії і практики управління кредитною політикою банку. Визначена сутність кредитної політики банку та її ролі у фінансовій стабільності банківської системи, розглянуті складові кредитної політики банку, включаючи критерії кредитоспроможності, порядок формування та реалізації кредитних продуктів, а також механізм управління кредитною політикою банку. Проаналізовано фінансово-економічну діяльність, кредитну політику, структуру, динаміку, ефективність та рентабельність кредитного портфеля на матеріалах АТ «Державний ощадний банк України», а також запропоновані шляхи мінімізації кредитного ризику та підвищення якості його кредитного портфеля з використанням сучасних фінансових інструментів і методів управління ризиками та напрями оптимізації кредитної політики, враховуючи поточні тенденції та виклики в банківській сфері.

Ключові слова: банк, кредитна політика, кредитний портфель, фінансові інструменти, управління ризиками.

ANNOTATION

Budey V. Management of the bank's credit policy - Manuscript. Qualification work for obtaining the second (master's) level of higher education in specialty 072 «Finance, banking and insurance». Yuri Fedkovich Chernivtsi National University, Chernivtsi, 2023.

In the qualification work, a study of the theory and practice of managing the bank's credit policy was carried out. The essence of the bank's credit policy and its role in the financial stability of the banking system are defined, the components of the bank's credit policy are considered, including creditworthiness criteria, the procedure for the formation and sale of credit products, as well as the mechanism for managing the bank's credit policy. The financial and economic activity, credit policy, structure, dynamics, efficiency and profitability of the loan portfolio were analyzed based on the materials of JSC "State Savings Bank of Ukraine", as well as proposed ways of minimizing credit risk and improving the quality of the loan portfolio using modern financial instruments and risk management methods and directions for optimizing the credit policy of JSC State Savings Bank of Ukraine, taking into account current trends and challenges in the banking sector.

Keywords: bank, credit policy, credit portfolio, financial instruments, risk management.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ В.О. Будей

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНОЮ ПОЛІТИКОЮ БАНКУ	8
1.1. Сутність кредитної політики банку	8
1.2. Складові кредитної політики банку	13
1.3. Механізм управління кредитною політикою банку	17
Висновки до розділу 1.....	21
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА МЕХАНІЗМУ РЕАЛІЗАЦІЇ КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ АТ «ДЕРЖАВНИЙ ОЩАДНИЙ БАНК УКРАЇНИ»	23
2.1. Характеристика фінансово-економічної діяльності АТ «Державний ощадний банк України»	23
2.2. Аналіз структури і динаміки кредитного портфеля АТ «Державний ощадний банк України»	29
2.3. Оцінка ризиків кредитного портфеля АТ «Державний ощадний банк України»	34
Висновки до розділу 2.....	39
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНОЮ ПОЛІТИКОЮ АТ «ДЕРЖАВНИЙ ОЩАДНИЙ БАНК УКРАЇНИ».....	41
3.1 Шляхи мінімізації кредитного ризику та підвищення якості кредитного портфеля АТ «Державний ощадний банк України»	41
3.2. Напрями оптимізації кредитної політики АТ «Державний ощадний банк України»	46
Висновки до розділу 3.....	51
ВИСНОВКИ	53
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	56

ВСТУП

Актуальність роботи. У контексті фінансової стабільності добре структурована кредитна політика має важливе значення для забезпечення платоспроможності банків та їхньої здатності протистояти економічним потрясінням. Кредитна політика займає одне з центральних місць поряд із депозитною, а тому якісна та раціональна поведінка за цим напрямком дозволить посилитися позицію кредитної організації на конкурентному ринку. Крім того, розуміння управління кредитною політикою сприяє дотриманню регуляторних вимог. Банки підпадають під дію різних нормативних актів НБУ, покликаних підтримувати фінансову стабільність і захищати споживачів.

З більш широкої економічної точки зору, кредит є вирішальним фактором економічного зростання. Ефективне управління кредитною політикою у окремих організаціях сприяє раціональному розподілу фінансових ресурсів, забезпечуючи доступність коштів для платоспроможних позичальників, у тому числі юридичних та фізичних осіб, стимулюючи інвестиції та споживання.

Актуальність дослідження різко підвищується в умовах війни, адже реальний рівень доходів громадян падає, а підприємства стикаються із проблемами продовження прогнозованої господарської діяльності. В таких умовах ризики для результативної кредитної політики підвищуються.

Дослідженнями у цій сфері займалися такі автори, як Боднар О. А., Вербовенко І. В., Власенко О. С., Вовчок Я. І., Волкова В. В., Гапонько О. Ю., Дейнека О. В., Добровольська О. В., Дуброва Н. П., Жарікова О. Б., Замчук Л., Іваненко Г. Ю., Йолтухівський В. М., Кононенко Г. І., Король Р. М., Костюк К., Москаленко А. О., Никоненко А. О., Омельченко О. В., Тарасенко В. П., Ташлай Ю. Ю., Тішечкіна К. В.

Мета роботи полягає в обґрунтуванні напрямів підвищення ефективності управління кредитною політикою АТ «Державний ощадний банк України».

Відповідно, завданнями в межах дослідження є:

- визначити сутність кредитної політики банку, її ключові аспекти та роль у фінансовій стабільності банківської системи;
- розглянути складові кредитної політики банку, включаючи критерії кредитоспроможності, порядок формування та реалізації кредитних продуктів;
- дослідити механізми управління кредитною політикою банку, зосереджуючись на стратегіях управління ризиками та оптимізації кредитного портфеля;
- охарактеризувати фінансово-економічну діяльність АТ «Державний ощадний банк України», з акцентом на його кредитну політику та роль у кредитному ринку;
- провести аналіз структури та динаміки кредитного портфеля АТ «Державний ощадний банк України», включаючи оцінку його ефективності та рентабельності;
- оцінити ризики кредитного портфеля АТ «Державний ощадний банк України», зосереджуючись на методах їх ідентифікації, оцінки та мінімізації;
- розробити шляхи мінімізації кредитного ризику та підвищення якості кредитного портфеля АТ «Державний ощадний банк України», з використанням сучасних фінансових інструментів та методів управління ризиками;
- сформулювати напрями оптимізації кредитної політики АТ «Державний ощадний банк України», враховуючи поточні тенденції та виклики в банківській сфері.

Об'єктом дослідження є кредитна діяльність банків.

Предметом дослідження слід вважати теоретичні, практичні та методичні аспекти реалізації кредитної діяльності окремою установою.

Інформаційна база включає в себе звітність ПАТ «Ощадбанк», дані НБУ, Державної служби статистики України.

У роботі використовувалися загальнонаукові та спеціальні методи дослідження. До загальнонаукових можна віднести: індукцію, системний підхід, аналогію, дедукцію, контент-аналіз тощо. Використовували такі емпіричні методи: горизонтальний і вертикальний аналіз, коефіцієнтний аналіз, балансовий метод та інші.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в наступному:

- набуло подальшого розвитку визначення кредитної політики банку як сукупності параметрів, принципів та керівних положень, які визначають оптимальні характеристики позичальника, типи кредитних продуктів, які пропонує банк, обсяг коштів та джерела їх походження для фінансування операцій кредитування, інші аспекти, що в кінцевому підсумку призводять до отримання процентного доходу в умовах контрольованого як самим банком, так і НБУ ризику втрати капіталу організації;
- систематизовані складові кредитної політики банку, яка включає цілі, завдання, принципи, методи, інструменти кредитування, суб'єкти, цільові групи клієнтів, очікувана ризикованість (ризик-апетит), очікувана прибутковість, обсяг виділених коштів на кредитування, типові договори кредитування, вимоги щодо застави при кредитуванні тощо.

Апробація та практичне значення результатів дослідження. Практична значущість результатів дослідження полягає в тому, що запропоновані автором шляхи мінімізації кредитного ризику та підвищення якості кредитного портфеля з використанням сучасних фінансових інструментів та

методів управління ризиками будуть використані в діяльності АТ «Державний ощадний банк України».

Структура кваліфікаційної роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг магістерської роботи становить 61 сторінка друкованого тексту, основний міст роботи викладено на 55 сторінках. Робота містить 14 рисунків, 5 таблиць, список використаних джерел включає 46 найменувань.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНОЮ ПОЛІТИКОЮ БАНКУ

1.1. Сутність кредитної політики банку

Кредитна діяльність відіграє вкрай важливу роль у контексті забезпечення економічного росту країни, адже цей напрямок формує грошові кошти, що використовуються компаніями для посилення своєї господарської діяльності, а фізичними особами – для споживання. Тому якісна робота за цим напрямком на прикладі окремої кредитної організації є важливою для країни загалом.

Кредитна політика банку - це сукупність принципів та керівних положень, які банківська установа встановлює та яких вона дотримується для регулювання своєї кредитної діяльності. Ця політика охоплює критерії видачі кредитів, оцінку кредитоспроможності, управління кредитним ризиком, а також умови, на яких надаються кредити позичальникам. Розробка кредитної політики банку є надзвичайно важливим завданням, оскільки вона безпосередньо впливає на фінансовий стан банку та його здатність ефективно управляти ризиками.

Один із дослідників вказує, що кредитна політика банку – це стратегія і тактика банку щодо організації кредитного процесу. Кредитна політика дає змогу планувати, регулювати, контролювати процес кредитування, раціонального організувати взаємовідносини між кредитором і позичальником та розробляється правлінням банку (або кредитним комітетом) і затверджується, як правило, радою акціонерів банку [26, с.21]. Такий підхід узгоджується з більш широким розумінням того, що кредитна політика - це сукупність принципів і керівних положень, що регулюють кредитну діяльність банку. Формулювання точно відображає стратегічні та тактичні аспекти

кредитної політики, підкреслюючи її роль у плануванні, регулюванні та контролі кредитного процесу.

Крім того, пояснення правильно відзначає важливість управління відносинами між кредитором і позичальником. Це ключовий аспект кредитної політики, оскільки він включає оцінку кредитоспроможності, визначення умов кредитування та забезпечення дотримання узгоджених умов. У визначенні також чітко зазначено, що кредитна політика розробляється керівництвом банку і, як правило, затверджується радою акціонерів. Таке розмежування ролей та обов'язків має вирішальне значення для забезпечення комплексності, продуманості та узгодженості кредитної політики із загальною стратегією управління ризиками та бізнес-цілями банку.

Однак це визначення автора можна було б розширити, включивши до нього інші важливі елементи кредитної політики банку. Наприклад, у ньому не згадується оцінка кредитного ризику, яка є центральним компонентом кредитної політики. Крім того, не розглядаються особливості встановлення критеріїв і стандартів кредитування, такі як типи пропонувані кредитів, вимоги до застави, а також галузева або секторальна орієнтація. Це важливі аспекти кредитної політики, оскільки вони визначають схильність банку до ризику та спрямованість кредитування.

Також існує думка, що кредитна політика - це складова банківської політики, яка визначає цілі діяльності на ринку кредитних послуг та стратегії їх досягнення [10, с.138]. Таке визначення трактує кредитну політику як визначальний фактор цілей і стратегій діяльності банку на ринку кредитних послуг. Такий погляд узгоджується з розумінням того, що кредитна політика банку – це не просто набір правил чи інструкцій щодо кредитування, а стратегічна основа, яка окреслює цілі та підходи банку в кредитній сфері.

Однак це визначення можна було б розширити, щоб більш чітко сформулювати стратегії досягнення цих цілей. Хоча в ньому правильно визначено стратегічний характер кредитної політики, воно не заглиблюється в

специфіку цих стратегій. Наприклад, стратегії кредитної політики можуть включати критерії видачі кредитів, підхід до оцінки ризиків, методи оцінки кредитоспроможності та розробку кредитних продуктів, адаптованих до різних сегментів ринку.

Крім того, в такому трактуванні не згадуються операційні аспекти кредитної політики, такі як процеси затвердження, моніторингу та повернення кредитів. Ці аспекти мають важливе значення для ефективного впровадження політики та забезпечення досягнення стратегічних цілей на практиці.

Підсумовуючи, зазначимо, що таке визначення точно визначає кредитну політику як важливий компонент загальної політики банку, справедливо підкреслюючи її роль у визначенні цілей діяльності банку на кредитному ринку та стратегій досягнення цих цілей. Однак, для забезпечення більш повного розуміння кредитної політики банку варто включити деталізацію конкретних стратегій, що застосовуються, операційних аспектів реалізації кредитної політики та інтеграції кредитної політики з іншими сферами банківських операцій.

Кредитна політика банку як форма загальної банківської політики є сукупністю як стратегічних і тактичних, так і прикладних рішень, які визначають поточні та можливі потреби кредитування, його параметри, процедуру, та яка реалізується через кредитний механізм[42, с.239]. У такому визначенні представлено багатогранний погляд на кредитну політику банку, що розглядає її як важливу форму загальної банківської політики. Важливим є посилення на поєднання стратегічних, тактичних і прикладних рішень при формулюванні кредитної політики. Таким чином визнається багаторівневий характер кредитної політики, яка охоплює стратегічне планування на високому рівні (наприклад, визначення схильності банку до ризику та ринкової орієнтації), тактичні рішення (наприклад, встановлення конкретних критеріїв кредитування та процесів затвердження кредитів) та прикладні рішення (що включають щоденне адміністрування кредитів, наприклад,

видачу та моніторинг кредитів). Такий багатовимірний підхід має вирішальне значення для динамічної та гнучкої кредитної політики, яка може адаптуватися до мінливих ринкових умов і потреб клієнтів.

Згадка про визначення поточних та потенційних кредитних потреб також підкреслює проактивний аспект кредитної політики. Це означає, що банк не лише реагує на існуючі потреби в кредитах, але й прогнозує майбутні тенденції та готується до них. Такий далекоглядний підхід має важливе значення на конкурентному фінансовому ринку, що швидко розвивається, де розуміння та адаптація до майбутніх кредитних потреб може забезпечити стратегічну перевагу.

Однак у такому підході можна було б детальніше зупинитися на «кредитному механізмі», через який реалізується кредитна політика. Цей механізм, як правило, включає інституційні рамки, інструменти та процеси, які банк використовує для управління своєю кредитною діяльністю, такі як системи кредитного скорингу, інструменти моніторингу кредитів та процедури стягнення заборгованості. Деталізація цих механізмів забезпечить чіткіше розуміння того, як кредитна політика реалізується на практиці.

Ще один автор вказує, що кредитна політика - це розробка заходів, спрямованих на удосконалення співвідношення ризику і прибутковості від операцій з надання позик фізичним особам та іншим господарюючим особам [7, с.3]. Наведене пояснення кредитної політики банку, що зосереджується на розробці заходів, спрямованих на покращення співвідношення ризику та дохідності кредитних операцій з фізичними та юридичними особами, охоплює фундаментальний аспект кредитної політики, але є дещо обмеженим за обсягом.

Це визначення можна було б розширити, включивши до нього більш комплексне наповнення у контексті, що таке кредитна політика. Вона охоплює більше, ніж просто управління ризиками та прибутковістю:

1. Оцінку кредитоспроможності – окрім ризиків та прибутковості, кредитна політика передбачає детальні процедури оцінки кредитоспроможності позичальників.

2. Критерії та стандарти кредитування - політика визначає типи пропонованих кредитів, сектори або галузі, яким банк надаватиме кредити, а також критерії прийнятності для позичальників.

3. Умови надання кредиту - передбачається встановлення процентних ставок, графіків погашення та інших умов кредиту. Ці умови мають вирішальне значення для забезпечення привабливості кредиту для позичальника та його прибутковості для банку.

4. Дотримання регуляторних вимог та етичні практики кредитування - комплексна кредитна політика також забезпечує дотримання регуляторних вимог та сприяє впровадженню етичної практики кредитування для захисту як банку, так і його клієнтів.

5. Процеси моніторингу та перевірки - постійний моніторинг кредитного портфеля та регулярний перегляд кредитної політики є необхідними для адаптації до мінливих ринкових умов та управління загальним станом кредитного портфеля.

Таким чином доцільно сформулювати власне визначення. Кредитна політика банку – це сукупність параметрів, принципів та керівних положень, які визначають оптимальні характеристики позичальника, типи кредитних продуктів, які пропонує банк, обсяг коштів та джерела їх походження для фінансування операцій кредитування, інші аспекти, що в кінцевому підсумку призводять до отримання процентного доходу в умовах контрольованого як самим банком, так і НБУ ризику втрати капіталу організації.

Підводячи підсумок, зазначимо, що розглянуті різні підходи до визначення сутності кредитної політики банку та сформульоване власне визначення.

1.2. Складові кредитної політики банку

Для проведення ефективної політики банком щодо надання фінансування своїм клієнтам важливо розуміти її ключові елементи. Загалом можна виділити такі як цілі, завдання, принципи, методи, інструменти кредитування, суб'єкти, цільові групи клієнтів, очікувана ризикованість (ризик-апетит), очікувана прибутковість, обсяг виділених коштів на кредитування, типові договори кредитування, вимоги щодо застави при кредитуванні тощо.

Кредитна політика банку розробляється з урахуванням конкретних цілей, завдань, принципів і методів, кожен з яких відіграє ключову роль в її успішній реалізації[19, с.179]. Цілі кредитної політики банку насамперед полягають в оптимізації балансу між ризиком і дохідністю. Мова йде не лише про максимізацію прибутку за рахунок процентів та комісій, але й ретельне управління кредитним ризиком для забезпечення довгострокової стійкості банку та дотримання ним регуляторних стандартів. Ці цілі узгоджуються з ширшими цілями фінансової стабільності та максимізації акціонерної вартості.

Завдання в рамках кредитної політики банку є багатограними. Вони включають оцінку кредитоспроможності потенційних позичальників, що передбачає ретельний аналіз їхньої фінансової історії, поточної платоспроможності та перспектив на майбутнє. Принципи, якими керується банк у своїй кредитній політиці, ґрунтуються на сформованій банківській практиці та етиці. Мова йде про принцип належної обачності, який вимагає всебічної оцінки кредитних заявок для забезпечення відповідального кредитування. Принцип компромісу між ризиком і прибутковістю є центральним, який передбачає, що вищі ризики мають бути компенсовані вищими доходами. Прозорість і справедливість також є важливими принципами, які гарантують, що кредитні рішення приймаються об'єктивно і

без упереджень. Крім того, принцип диверсифікації використовується для розподілу ризиків між різними видами кредитів та позичальниками.

Методи, що використовуються при реалізації кредитної політики банку, передбачають поєднання якісних та кількісних підходів. Для кількісної оцінки кредитоспроможності заявників зазвичай використовуються моделі кредитного скорингу. Якісні методи включають оцінку бізнес-моделі позичальника, його позиції на ринку та якості менеджменту. Стрес-тестування та аналіз сценаріїв використовуються для розуміння потенційного впливу економічних змін на кредитний портфель. Крім того, такі методи, як сек'юритизація та використання кредитних деривативів, застосовуються для управління та передачі кредитного ризику.

Суб'єкти кредитної політики банку охоплюють коло осіб, які беруть участь у кредитному процесі. До них належать кредитний комітет банку, групи управління ризиками, кредитні спеціалісти та інший відповідний персонал, який відіграє певну роль у прийнятті кредитних рішень та оцінці ризиків. Ці учасники процесу відповідають за впровадження політики, забезпечення дотримання регуляторних стандартів та підтримання кредитних стандартів банку.

Цільові групи клієнтів займають центральне місце в кредитній політиці банку. Вони визначаються на основі різних критеріїв, таких як фінансова стабільність, кредитоспроможність, сектор ринку та розмір бізнесу. Банки часто адаптують свої кредитні продукти та критерії оцінки ризиків до конкретних потреб різних груп клієнтів. Наприклад, корпоративні клієнти можуть потребувати більших кредитів на довший термін, тоді як фізичні особи використовують частіше короткострокові споживчі кредити. Визначаючи конкретні групи клієнтів і зосереджуючись на них, банки можуть краще узгоджувати свої продукти з ринковим попитом та ефективніше управляти ризиками.

Апетит до ризику, або очікуваний рівень ризику, є важливим компонентом кредитної політики банку. Мова йде про ступінь ризику, який банк готовий прийняти у своїй кредитній діяльності. Цей апетит визначається загальною стратегією банку, його фінансовим станом, ринковими умовами та регуляторним середовищем. Вищий апетит до ризику може передбачати надання кредитів менш кредитоспроможним позичальникам з метою отримання вищих доходів, тоді як більш консервативний апетит до ризику означає зосередження на позичальниках з низьким рівнем ризику, навіть якщо це призводить до нижчих доходів та меншої ринкової частки. Апетит до ризику постійно оцінюється та коригується залежно від результатів діяльності банку, економічних умов та змін у регуляторному середовищі.

Очікувана прибутковість кредитної політики нерозривно пов'язана з апетитом банку до ризику та його цільовими клієнтськими групами. Банки прагнуть оптимізувати свою прибутковість на капітал, одночасно керуючи ризиком кредитних втрат. Очікувана прибутковість залежить від відсоткових ставок, комісійних зборів, вартості ресурсів та ефективності управління кредитним портфелем. На прибутковість також впливає здатність банку зменшувати ризики шляхом диверсифікації, використання кредитних деривативів та ефективного моніторингу кредитів і процесів стягнення заборгованості. Звичайно, облікова ставка НБУ та конкуренти теж впливатимуть на вартість продуктів конкретного банку.

Обсяг коштів, виділених на кредитування, або кредитний потенціал, є ще одним вкрай важливим аспектом кредитної політики банку. Це загальна сума капіталу, яку банк резервує для надання кредитів. На розмір цих коштів впливають адекватність капіталу банку, очікувана сума залучених депозитів та фінансових ресурсів за допомогою інших інструментів, регуляторні вимоги тощо.

Типові кредитні угоди - це юридичні документи, які формалізують умови кредитів, що надаються банком. Вони різняться залежно від типу

кредиту, будь-то іпотека, особистий кредит, бізнес-кредит або будь-яка інша форма. Ключовими елементами цих договорів є сума кредиту, відсоткова ставка, графік погашення, фінансові зобов'язання та умови дефолту. Угоди покликані захистити інтереси як банку, так і позичальника, а також забезпечити чіткі рамки кредитних відносин.

Вимоги до застави є невід'ємною частиною системи управління ризиками в рамках кредитної політики банку. Застава слугує забезпеченням кредиту, надаючи банку певну форму захисту на випадок дефолту позичальника. Вимоги до застави залежать від типу кредиту, кредитоспроможності позичальника та толерантності банку до ризику. Актив, що використовується для цих цілей, може мати різні форми, наприклад, нерухомість, фінансові інструменти або інші цінні активи. Оцінка та управління заставою мають важливе значення, оскільки вони безпосередньо впливають на рівень кредитного ризику банку.

Кредитні інструменти - це різні продукти та послуги, які банки використовують для надання кредитів своїм клієнтам. Вони варіюються від традиційних строкових кредитів та кредитних ліній до більш складних інструментів, таких як овердрафт, акредитиви та синдиковані кредити. Кожен інструмент має свої особливості та відповідає конкретним потребам позичальника. Наприклад, строковий кредит може бути доречним для клієнта, якому потрібна одноразова сума, тоді як кредитна лінія забезпечує гнучкість у задоволенні поточних потреб у запозиченнях. Вибір і розробка кредитних інструментів тісно пов'язані з цілями кредитної політики банку, цільовими групами клієнтів і стратегіями управління ризиками.

По суті, розподіл кредитних коштів, структура кредитних угод, вимоги до застави та вибір кредитних інструментів є надзвичайно важливими елементами кредитної політики банку. В сукупності визначають, як банк надає кредити, управляє своїми ризиками та задовольняє фінансові потреби клієнтів,

забезпечуючи при цьому дотримання регуляторних стандартів та досягнення своїх бізнес-цілей.

Отже, найбільш важливими елементами кредитної політики є цілі, завдання, принципи, методи, інструменти кредитування, суб'єктів, цільові групи клієнтів, очікувану ризикованість (ризик-апетит), очікувану прибутковість, обсяг виділених коштів на кредитування, типові договори кредитування, вимоги щодо застави при кредитуванні. Їх раціональне поєднання забезпечує стійке положення банку на фінансовому ринку та дозволяє генерувати суттєвий обсяг додатній грошових потоків.

1.3.Механізм управління кредитною політикою банку

Розробка кредитної політики банку є багатоетапним процесом, який вимагає врахування різних фінансових, регуляторних та ринкових факторів. Цей процес зазвичай починається з комплексної оцінки макроекономічного середовища, включаючи домінуючі процентні ставки, тенденції інфляції та прогнози економічного зростання. Такий аналіз допомагає зрозуміти ширший контекст, в якому працює банк, а також потенційні ризики та можливості, що існують на ринку кредитування.

Після цього банк оцінює свої внутрішні можливості, включаючи достатність капіталу, джерела фінансування, ліквідність та систему управління ризиками. Самоаналіз допомагає визначити здатність організації поглинати кредитні ризики та ступінь, до якого вона може розширювати свій кредитний портфель.

Первинна оцінка ризиків є важливим компонентом розробки політики. Мова йде про встановлення критеріїв оцінки кредитоспроможності, що включає ретельний аналіз фінансової звітності позичальників, їхньої кредитної історії та платоспроможності. Усі клієнти діляться на певні типи,

що в подальшому дозволяє запропонувати їм диверсифіковані умови співпраці. Політика визначає типи пропонованих кредитних послуг, таких як споживчі кредити, іпотека чи корпоративне кредитування, а також сектори чи галузі, на яких банк зосереджуватиметься або уникатиме з міркувань ризику.

Дотримання нормативних вимог є ще одним важливим елементом. Політика повинна відповідати правилам, встановленим фінансовими органами, таким як Базельські угоди та Положення НБУ, які диктують вимоги до капіталу та ризиків.

Цінова стратегія є невід'ємною частиною кредитної політики. У цьому контексті важливим є визначення процентних ставок і комісій, враховуючи як конкурентні ринкові ставки, так і очікування банку щодо прибутковості, скориговані на ризик. Цінова стратегія повинна забезпечувати баланс між залученням клієнтів та забезпеченням прибутковості кредитного портфеля.

Нарешті, політика окреслює процедурні аспекти затвердження та моніторингу кредитів. Вона встановлює структуру управління для прийняття кредитних рішень, розмежовуючи ролі та обов'язки різних комітетів та посадових осіб. Постійний моніторинг та періодичний перегляд кредитного портфеля є важливими для виявлення нових ризиків та внесення необхідних коректив у політику.

Упродовж усього цього процесу важливе значення має залучення зацікавлених сторін. Внесок різних підрозділів банку, таких як управління ризиками, фінанси та операційний відділ, забезпечує цілісне бачення та гарантує, що політика є надійною та реалістичною. Крім того, врахування відгуків клієнтів може допомогти у створенні продуктів, які відповідають потребам ринку, але водночас не виходять за рамки апетиту банку до ризику.

Отже, розробка кредитної політики банку - це динамічний і складний процес, який поєднує зовнішній економічний аналіз, оцінку внутрішнього потенціалу, управління ризиками, дотримання регуляторних вимог, стратегію ціноутворення, процедурне управління та зворотний зв'язок із зацікавленими

сторонами. Такий комплексний підхід гарантує, що політика буде не лише обґрунтованою та стійкою, але й відповідатиме мінливому ринковому та регуляторному середовищу.

Практичне застосування та контроль кредитної політики банку є наступним кроком алгоритму реалізації кредитної політики, вже в межах операційної діяльності. Такий процес є динамічним і вимагає постійного моніторингу та коригування у відповідь на внутрішні та зовнішні фактори.

На початковому етапі застосування кредитної політики передбачає розповсюдження та імплементацію керівних принципів політики в усіх операційних підрозділах банку. Цей крок має вирішальне значення для забезпечення повної поінформованості кредитної команди, включаючи кредитних спеціалістів та андеррайтерів, про критерії та процедури надання кредитів. Навчання та періодичне оновлення інформації є важливими для того, щоб тримати персонал в курсі будь-яких змін у політиці та регуляторному середовищі.

Процес кредитної оцінки є наріжним каменем застосування політики. Кредитні заявки оцінюються на основі критеріїв, викладених у кредитній політиці, які включають кредитоспроможність позичальника, його фінансову стабільність та мету кредиту. Ця оцінка проводиться з використанням поєднання кількісних методів, таких як моделі кредитного скорингу, та якісних оцінок, таких як аналіз бізнес-плану позичальника та ринкових умов.

Після схвалення кредиту умови встановлюються відповідно до цінової стратегії, визначеної в кредитній політиці. Це передбачає визначення процентної ставки, графіку погашення та будь-яких зобов'язань чи умов, яких повинен дотримуватися позичальник. Ці умови покликані зменшити ризик, забезпечуючи при цьому конкурентоспроможність та привабливість кредиту для позичальника.

Аспект контролю кредитної політики полягає у постійному моніторингу та управлінні ризиками. Необхідний регулярний перегляд кредитного

портфеля з метою виявлення будь-яких ознак погіршення кредитної якості або концентрації ризиків. Такі огляди допомагають на ранніх стадіях виявити потенційні дефолти і дозволяють вчасно втрутитися, наприклад, реструктуризувати кредити або посилити вимоги до застави.

Управління ризиками також передбачає забезпечення дотримання внутрішніх лімітів на кредитні ризики. Банки застосовують різні методи зниження ризиків, такі як диверсифікація кредитного портфеля в різних секторах і географічних регіонах, а також використання кредитних деривативів та інших інструментів для хеджування потенційних збитків.

Забезпечення кредитів є поширеною практикою зменшення кредитного ризику. Покриваючи кредити активами, банки гарантують певну форму погашення у випадку дефолту позичальника. Вартість і ліквідність застави ретельно оцінюються, щоб переконатися, що вона забезпечує достатнє покриття суми кредиту.

Кредитування на основі ковенант – це ще один метод, коли кредитна угода включає конкретні положення (ковенанти), яких повинен дотримуватися позичальник. Ці умови можуть включати підтримку певних фінансових коефіцієнтів, ліміти на подальші запозичення або обмеження на відчуження активів. Такі заходи забезпечують систему раннього попередження про потенційні кредитні проблеми.

Синдикування кредитів, коли кредит надається групою кредиторів, є ще одним методом розподілу ризиків. Беручи участь у синдикованих кредитах, банки можуть брати участь у великих кредитних програмах, обмежуючи при цьому свій індивідуальний ризик перед одним позичальником.

Резерви та достатність капіталу відіграють помітну роль. Банки відкладають частину своїх прибутків у вигляді резервів на покриття потенційних втрат за кредитами, що діє як фінансовий буфер. Крім того, підтримка надійної бази капіталу відповідно до регуляторних вимог, таких як

Базельська угода, гарантує, що банк має достатній капітал для поглинання збитків, що виникають внаслідок кредитних ризиків.

Постійний моніторинг та переоцінка кредитного портфеля є надзвичайно важливими. Процес передбачає регулярний аналіз фінансового стану позичальників та економічного середовища з метою виявлення будь-яких ознак підвищеного ризику. Раннє виявлення погіршення кредитної якості дозволяє оперативно вжити коригувальних заходів, таких як реструктуризація кредиту або підвищення вимог до застави.

Нарешті, все більшого значення набуває використання технологій для аналізу даних і моделювання ризиків. Передова аналітика та алгоритми машинного навчання можуть забезпечити глибоке розуміння моделей ризиків і точніше прогнозувати потенційні дефолти, що дозволяє здійснювати проактивне управління ризиками.

Механізми зворотного зв'язку мають вирішальне значення в процесі контролю. Відгуки клієнтів, розвиток ринку та результати діяльності постійно аналізуються для виявлення сфер, де кредитна політика може потребувати коригування. Це гарантує, що політика залишається актуальною та ефективною в умовах мінливих ринкових умов і бізнес-стратегій.

Висновки до розділу 1

Підводячи підсумок, зазначимо, що у процесі вивчення теоретичних основ управління кредитною політикою банку сформульовано наступні висновки:

- вказана сутність кредитної політики банку – це сукупність параметрів, принципів та керівних положень, які визначають оптимальні характеристики позичальника, типи кредитних продуктів, які пропонує банк, обсяг коштів та джерела їх походження для фінансування операцій кредитування, інші

аспекти, що в кінцевому підсумку призводять до отримання процентного доходу в умовах контрольованого як самим банком, так і НБУ ризику втрати капіталу організації;

- визначено складові кредитної політики банку. Сюди відносяться цілі, завдання, принципи, методи, інструменти кредитування, суб'єкти, цільові групи клієнтів, очікувана ризикованість (ризик-апетит), очікувана прибутковість, обсяг виділених коштів на кредитування, типові договори кредитування, вимоги щодо застави при кредитуванні тощо;

- охарактеризовано механізм управління кредитною політикою банку. На початковому етапі процес банку передбачає комплексний аналіз макроекономічних умов та внутрішніх можливостей, виділення ключових груп клієнтів, необхідного фінансування або передбачення його джерел, формулювання типових умов тощо. Ефективне управління кредитною політикою також залежить від ретельної розробки та застосування процедур оцінки кредитоспроможності, диверсифікації портфеля та дотримання регуляторних стандартів, забезпечуючи баланс між ризиком та прибутковістю. Постійний моніторинг, включаючи оцінку ризиків та їх коригування у відповідь на ринкові зміни, а також використання передових технологій для аналізу даних мають вирішальне значення для динамічного та ефективного управління кредитною політикою банку.

РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА МЕХАНІЗМУ РЕАЛІЗАЦІЇ КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ АТ «ДЕРЖАВНИЙ ОЩАДНИЙ БАНК УКРАЇНИ»

2.1. Характеристика фінансово-економічної діяльності АТ «Державний ощадний банк України»

Ощадбанк належить до системно важливих банків України, посідає друге місце серед банків України за розміром активів та перше місце за обсягом чистого кредитного портфеля [25, с.25].

Його організаційна структура має наступний вигляд (Рис. 2.1):

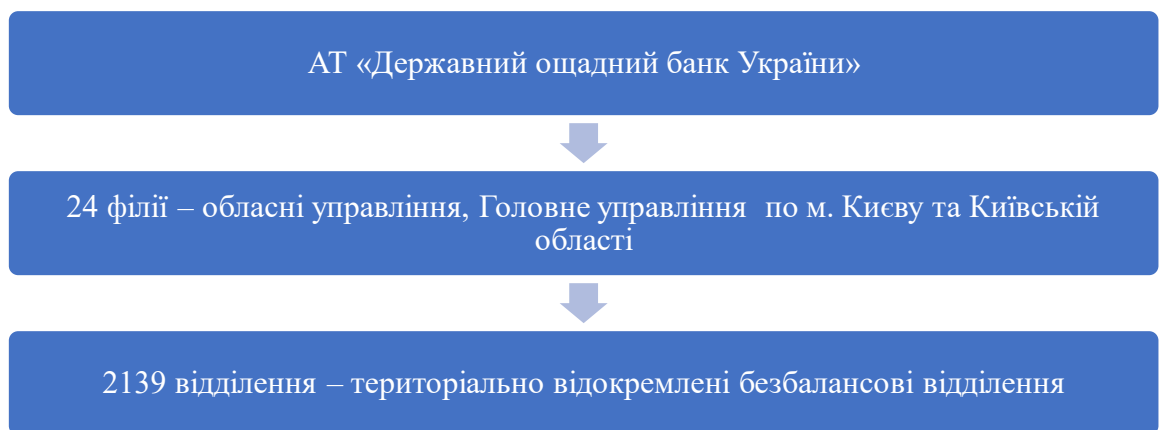

Рис. 2.1 Територіальна структура АТ «Державний ощадний банк України»

Джерело: складено автором на основі [12; 34; 41]

Організаційна структура АТ «Державний ощадний банк України» є ієрархічною та географічно розподіленою, що відображає загальну структуру великих банківських установ. На її вершині знаходиться Головне управління по місту Києву та Київській області, яке функціонує як центральний орган для прийняття стратегічних рішень, формування політики та загального управління операціями банку. Від цього центрального вузла відгалужуються 24 регіональні філії або адміністративні офіси. Ці структурні елементи відповідають за нагляд за банківською діяльністю у відповідних регіонах. Їхні

функції включають управління регіональними бізнес-стратегіями, забезпечення дотримання національних і регіональних банківських правил, а також нагляд за діяльністю окремих відділень у межах своєї юрисдикції. Ці регіональні відділення слугують посередниками, пов'язуючи центральну адміністрацію з місцевими відділеннями та втілюючи загальну політику в локальні дії.

Далі мережа поширюється на 2 139 територіальних безбалансових відділень, які є точками контакту для клієнтів і відіграють ключову роль у реалізації роздрібної стратегії банку. Вони надають широкий спектр банківських послуг, включаючи управління рахунками, видачу кредитів та фінансове консультування.

Динаміка активів банку характеризується ростом суми відповідного показника.

Таблиця 2.1

Динаміка активів АТ «Державний ощадний банк України» в 2018-вересні 2023 рр., млрд грн.

Показники	2018	2019	2020	2021	2022	Вер.23	Абсолютний приріст, +, - 2022/2018	Відносний приріст, +, - 2022/2018
Грошові кошти	10,6	36,7	15,3	12,3	16,3	36,5	5,67	53,31
Фінансові активи, що приносять прибуток або збиток	86,2	38,6	46,2	42,8	54,6	53,1	-31,67	-36,72
Кошти в інших банках	5,1	18,3	11,3	6,1	12,4	25,5	7,31	144,22
Кредити	52	65,2	63,2	74,7	83,2	81,5	31,2	60
ОВДП	96,6	83,2	105,1	92,8	89,8	95,5	-6,78	-7,02
Основні засоби та нематеріальні активи	9,0	10,0	9,7	9,0	8,6	10,4	-0,33	-3,64
Чисті активи, усього	218,4	250,9	235,7	236,9	272,2	312,3	53,77	24,62
Загальні активи, усього	291,0	314,7	268,8	249,9	298,2	338,0	7,15	2,46

Джерело: складено автором на основі [14; 23; 24; 29; 43]

Спостерігається помітне зростання грошових коштів з 2018 по 2022 рік і більш виражене зростання до вересня 2023 року. Ця тенденція свідчить про стратегічний акцент на ліквідності, що є відповіддю на невизначеність, спричинену війною, з метою підтримання операційної стабільності та довіри клієнтів. У частині фінансових активів, що приносять прибуток або збиток, проглядається помітне зниження за той самий період, що пов'язано із стратегічним перерозподілом активів.

Кошти, розміщені в інших банках, демонструють значне зростання, що вказує на стратегію диверсифікації. Зростання кредитів у 2018-2022 роках свідчить про те, що банк продовжував активну кредитну діяльність, тобто менеджмент демонструє впевненість в управлінні кредитними ризиками та готовність підтримувати економічну активність, незважаючи на складні часи.

Державні цінні папери характеризуються незначним зниженням, за яким слідує відновлення до вересня 2023 року. Таке коливання відображає коригування інвестиційних стратегій у відповідь на зміну оцінок ризиків та дохідності.

Загальне збільшення чистих та загальних активів з 2018 року по вересень 2023 року свідчить про зростання та стійкість поточної бізнес-моделі банку. З огляду на ці тенденції, керівництво банку, схоже, ефективно впоралося з викликами, спричиненими повномасштабним вторгненням РФ проти України. Воно прийняло стратегію, що поєднує управління ліквідністю, диверсифікацію ризиків та підтримку кредитної діяльності.

Виважений підхід забезпечив зростання власного капіталу банку (табл. 2.2). Найважливіша зміна стосується накопичених збитків, які скоротилися з 33,9 млрд грн у 2018 році до 30,7 млрд грн у 2022 році, і далі до 21,4 млрд грн до вересня 2023 року. Загальний капітал банку зріс з 18,5 млрд грн у 2018 році до 22,2 млрд грн у 2022 році і далі до 31,6 млрд грн до вересня 2023 року. Таке стійке посилення сукупного капіталу є позитивним показником фінансового здоров'я та стійкості банку.

Загалом така динаміка впливає на фінансову стійкість банку та довіру клієнтів кількома способами. Незмінний статутний капітал та збільшення резервів свідчать про стабільне, але обережне зміцнення фінансової бази. Покращення нерозподіленого прибутку, перехід від значного дефіциту до меншого дефіциту, свідчить про кращу прибутковість та продумане управління витратами (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Динаміка власного капіталу АТ «Державний ощадний банк України» в 2018-вересні 2023 рр., млрд грн.

Показники	2018	2019	2020	2021	2022	Вер. 23	Абсолютний приріст, +, - 2022/2018	Відносний приріст, +, - 2022/2018
Статутний капітал	49,5	49,5	49,5	49,5	49,5	49,5	0,00	0,00
Резервні та інші фонди банку	0,3	0,3	0,3	0,4	0,5	0,5	0,20	75,68
Резерви переоцінки	2,7	3,5	3,2	2,9	2,9	3,0	0,18	6,68
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	-33,9	-33,7	-31,0	-31,0	-30,7	-21,4	3,24	-9,54
Усього власного капіталу	18,5	19,6	21,9	21,9	22,2	31,6	3,62	19,53

Джерело: складено автором на основі [14; 23; 24; 29; 43]

Ці тенденції відображають траєкторію поступового фінансового зміцнення АТ «Державний ощадний банк України». Банк перебуває на шляху відновлення та консолідації, що позитивно вплине на його фінансову стійкість та довіру клієнтів.

Фінансовий потенціал банку з точки зору наявних коштів із зовнішніх джерел також посилюється (табл. 2.3). Що ж до окремих категорій, то депозити юридичних осіб демонстрували волатильність, значно збільшившись у 2019 році, потім коливалися і зросли до 89,4 млрд грн на вересень 2023 року.

Підвищення саме по собі свідчить про високу довіру серед корпоративних клієнтів та міцну депозитну базу, проте більше стрімке посилення депозитів на вимогу вказує на те, що підприємства не бажають, щоб їх кошти загрузли надто довго без альтернативи їх швидкого переведення у інших банк чи іншу валюту.

Таблиця 2.3

Динаміка зобов'язань АТ «Державний ощадний банк України» в 2018-вересні 2023 рр., млрд грн.

Показники	2018	2019	2020	2021	2022	Вер.23	Абсолютний приріст, +, - 2022/2018	Відносний приріст, +, - 2022/2018
Кошти банків	6,4	4,2	4,5	3,1	2,7	1,8	-3,70	-58,03
Депозити юридичних осіб	41,6	82,1	58,7	66,9	62,4	89,4	20,84	50,12
у тому числі кошти на вимогу	26,8	66,6	38,9	57,5	54,3	71,0	27,51	102,65
Депозити роздрібного сектору	94,8	104,8	125,6	121,8	166,7	176,4	71,91	75,84
у тому числі кошти на вимогу	22,6	27,4	43,4	53,4	95,9	95,8	73,30	324,41
Інше	57,1	40,2	25,0	23,3	18,2	13,1	-38,90	-68,11
Усього зобов'язань	199,9	231,3	213,8	215,0	250,0	280,7	50,15	25,09

Джерело: складено автором на основі [14; 23; 24; 29; 43]

Депозити роздрібного сектору стабільно зростали з 94,8 млрд грн у 2018 році до 176,4 млрд грн у вересні 2023 року, що означає високий рівень довіри, навіть в умовах активних воєнних дій 2022-2023 років.

Як результат, загальні зобов'язання банку зросли з 199,9 млрд грн у 2018 році до 280,7 млрд грн станом на вересень 2023 року. Таке збільшення зобов'язань, зокрема у формі депозитів, відображає розширення бази фінансових ресурсів.

Виявлені тенденції свідчать про те, що фінансовий потенціал банку посилюється. Суттєве збільшення депозитів, як юридичних осіб, так і

роздрібного сектору, забезпечує міцну та стабільну базу фінансування. Це вкрай важливо для здатності банку фінансувати більше активів, що, в свою чергу, веде до збільшення прибутків через процентні доходи та інші фінансові послуги. Найбільш важливим аспектом роботи банку є власне сформований прибуток (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Динаміка фінансових результатів АТ «Державний ощадний банк України» в 2018-вересні 2023 рр., млрд грн.

Показники	2018	2019	2020	2021	2022	Вер.23	Абсолютний приріст, +, - 2022/2018	Відносний приріст, +, - 2022/2018
Чистий процентний дохід	5,5	5,5	8,0	13,4	14,9	12,1	9,43	173,10
Чистий комісійний дохід	3,5	4,2	5,0	6,2	5,9	4,4	2,47	71,18
Торговий результат	-1,7	-0,2	3,7	-4,4	6,1	1,4	7,79	-452,91
Всього доходів	7,7	10,1	17,1	15,6	27,5	18,2	19,81	258,55
Всього витрат	7,6	9,8	14,4	14,5	26,8	8,4	19,21	251,73
Прибуток/(збиток) після оподаткування	0,2	0,3	2,8	1,1	0,6	9,5	0,48	294,36

Джерело: складено автором на основі [14; 23; 24; 29; 43]

Прибуток після оподаткування демонструє загальну позитивну тенденцію зі значним зростанням у 2023 році. Тобто банк здатен генерувати додану вартість та поглинати потенційні збитки від ризиків.

Отже, АТ «Державний ощадний банк України» продемонстрував значне збільшення власного капіталу з 18,5 млрд грн у 2018 році до 31,6 млрд грн у вересні 2023 року, що свідчить про стійкий фінансовий стан та зростання. Загальні зобов'язання банку також підвищилися з 199,9 млрд грн у 2018 році до 280,7 млрд грн у вересні 2023 року, що вказує на розширення ресурсної бази для здійснення активних операцій, в тому числі щодо кредитування. Банк залишається прибутковим навіть в умовах війни, що підтверджує його раціональну бізнес-модель.

2.2. Аналіз структури і динаміки кредитного портфеля АТ «Державний ощадний банк України»

Загальний кредитний портфель, що охоплює як корпоративний, так і роздрібний сектори, демонструє тенденцію до зниження з 2018 по 2020 рік, скоротившись з 67,5 млрд грн до 63,2 млрд грн. Такий тренд є більш помітним у корпоративному секторі, кредитний портфель якого зменшився з 62,1 млрд грн до 54,3 млрд грн за той самий період (Рис. 2.2).

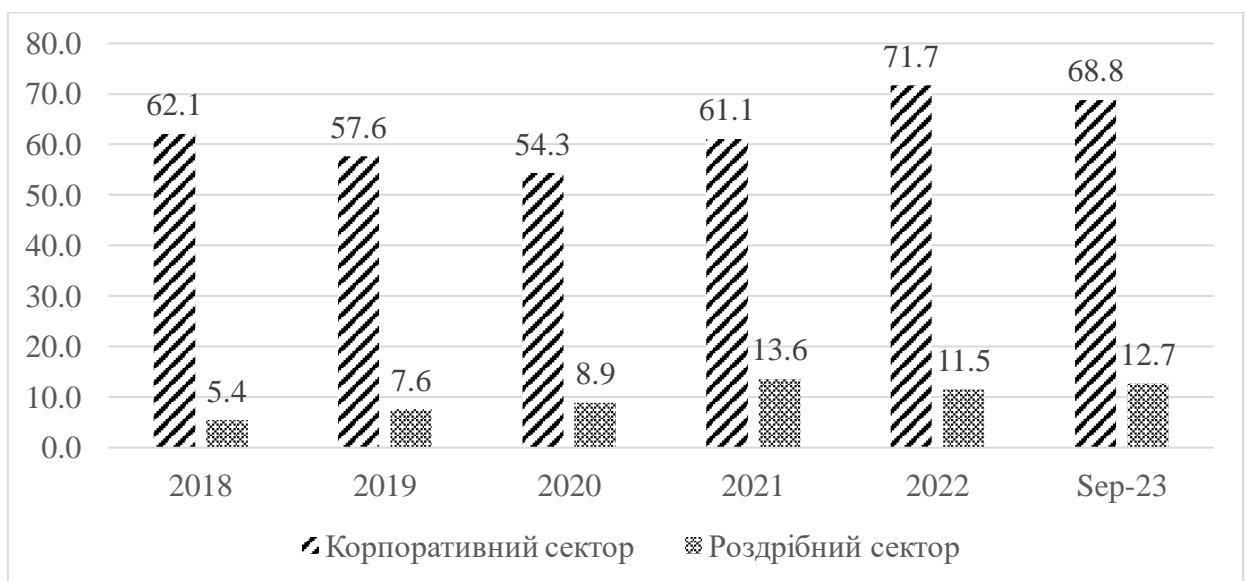

Рис. 2.2 Динаміка кредитного портфелю АТ «Державний ощадний банк України» у розрізі типу клієнта в 2018-вересні 2023 рр., млрд грн.

Джерело: складено автором на основі [23; 24; 27; 43]

Однак після 2020 року проглядається розворот цієї тенденції. Загальний кредитний портфель починає зростати, досягаючи 83,2 млрд грн у 2022 році, а потім дещо скорочується до 81,5 млрд грн у вересні 2023 року. Ця фаза зростання відзначається значним збільшенням кредитного портфеля корпоративного сектору, який зростає з 54,3 млрд грн у 2020 році до 71,7 млрд грн у 2022 році, а потім дещо знижується до 68,8 млрд грн у вересні 2023 року.

Цікаво, що роздрібний сектор, хоча й менший за обсягом порівняно з корпоративним, демонструє послідовну траєкторію підвищення протягом

усього періоду. Починаючи з 5,4 млрд грн у 2018 році, він щороку посилюється, досягнувши 12,7 млрд грн у вересні 2023 року.

Таким чином, кредитна активність АТ «Державний ощадний банк України» з 2018 року по вересень 2023 року демонструє певне коливання, проте загальну тенденцію до зростання.

Аналіз структури кредитного портфеля АТ «Державний ощадний банк України», сегментованого за типами клієнтів з 2018 року по вересень 2023 року, дає уявлення про зміну пріоритетів у розподілі кредитів. У 2018 році корпоративний сектор домінував у кредитному портфелі, складаючи приблизно 92% від загального обсягу. Таке переважання вказує на те, що діяльність банку з надання кредитів була значною мірою зосереджена на корпоративних клієнтах, що є типовим для банків, які націлені на більш масштабні економічні результати та транзакції з меншою вартістю (Рис. 2.3).

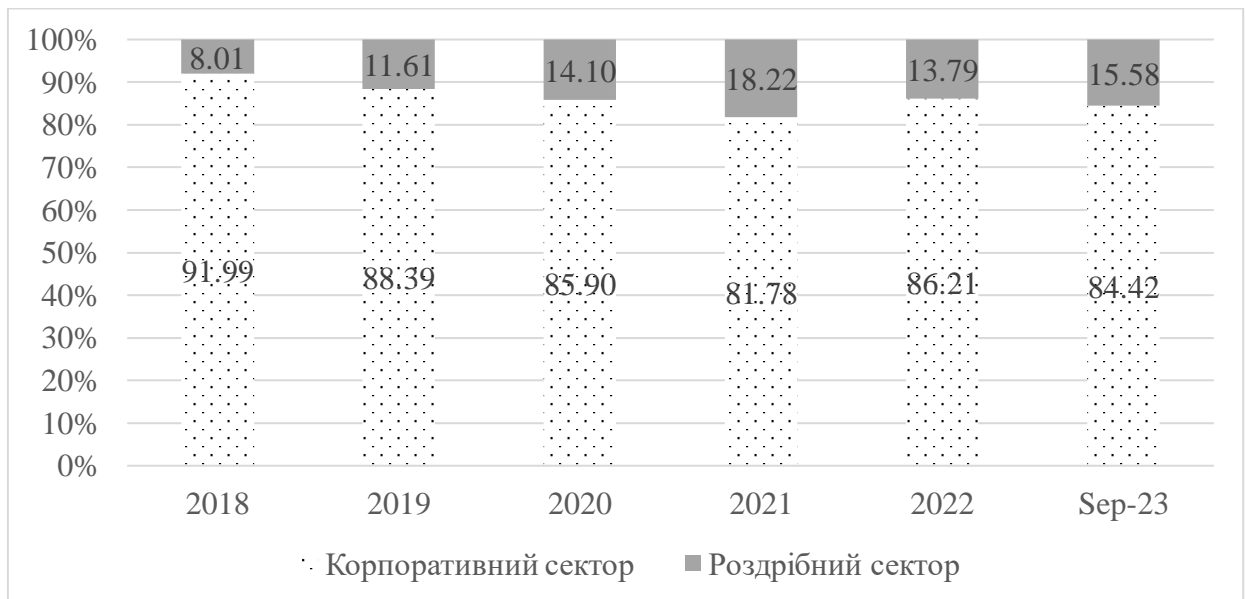

Рис. 2.3 Структура кредитного портфелю АТ «Державний ощадний банк України» у розрізі типу клієнта в 2018-вересні 2023 рр., %

Джерело: складено автором на основі [43]

Однак з 2018 по 2023 рік спостерігається помітна зміна в структурі. Частка кредитів корпоративному сектору поступово знижується, хоча все ще становить більшу частину портфеля - близько 84,42% у вересні 2023 року.

Водночас частка роздрібного сектору, яка у 2018 році становила лише близько 8%, зростає, сягнула приблизно 15,58% у вересні 2023 року. Ця тенденція свідчить про стратегію диверсифікації діяльності банку, що посилює його фокус на роздрібних або індивідуальних клієнтах. Загалом вартість кредитів для домогосподарств є суттєво вищою, ніж для підприємств, а тому слід розглянути можливість посилення кредитних операцій при взаємодії з фізичними особами.

Іншим аспектом є тип наданого кредиту з точки зору механізму формування дохідності. Згадані два типи кредитів - це «кредити, що оцінюються за амортизованою вартістю» та «кредити, що оцінюються за справедливою вартістю з відображенням переоцінки як прибутку або збитку». Кредити, що оцінюються за амортизованою вартістю, - це, як правило, стандартні кредити, вартість яких розподіляється на період кредитування, що відображає поступове зменшення основної суми кредиту з плином часу. Цей метод зазвичай використовується для традиційних банківських кредитів, де основна увага приділяється стабільності та довгостроковій віддачі. Переважання таких кредитних продуктів, які зросли з 94,7% у 2018 році до 99,4% у 2022 році, свідчить про консервативний підхід, орієнтований на традиційні, менш ризиковані практики кредитування (Рис. 2.4).

З іншого боку, кредити, що оцінюються за справедливою вартістю з відображенням переоцінки як прибутку або збитку, переоцінюються за ринковою вартістю, тобто їхня вартість коригується для відображення поточних ринкових умов, зменшували свою частку у портфелі банку. Цей тип інструменту ціноутворення є більш волатильним, оскільки він чутливий до ринкових коливань, але він може забезпечити вищі прибутки або збитки.

Тенденція до скорочення частки з 5,3% у 2018 році до лише 0,6% у 2022 році свідчить про стратегічний відхід від більш ризикованих практик кредитування до тих, що мінімізують вплив ринкової волатильності та невизначеності.

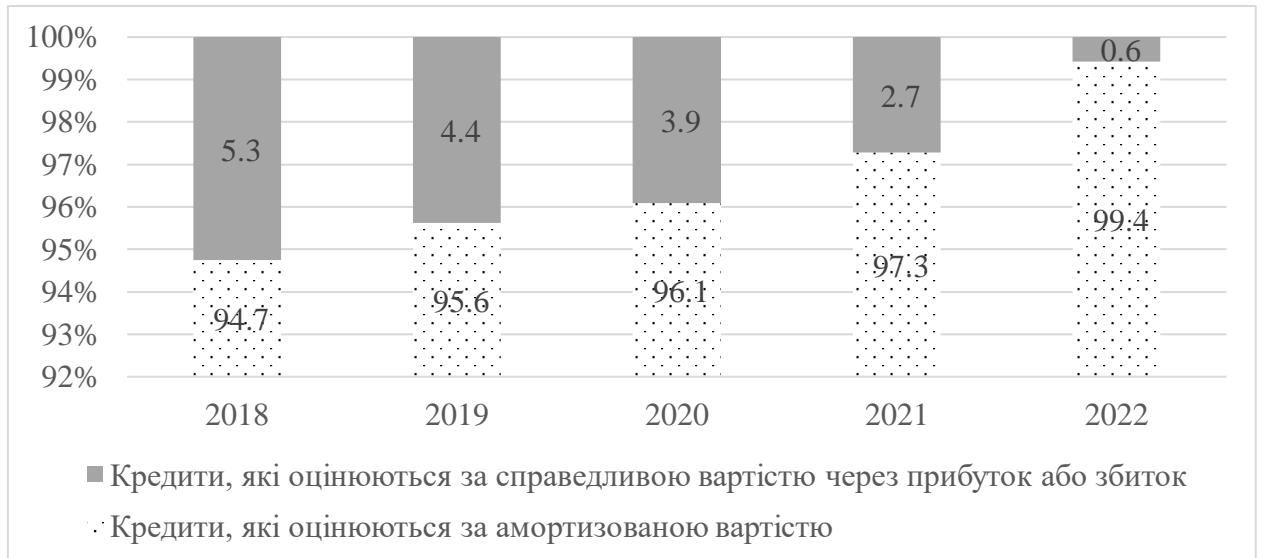

Рис. 2.4 Структура кредитного портфелю АТ «Державний ощадний банк України» у розрізі типу кредиту в 2018-2022 рр., %

Джерело: складено автором на основі [43]

Помітні зміни спостерігаються і у частині формування портфелю кредитів домогосподарств.

Іпотечні кредити демонструють відносну стабільність протягом багатьох років, починаючи з 3,3 млрд грн у 2018 році та незначно коливаючись, щоб досягти 3,7 млрд грн у 2022 році. Це свідчить про стійкий попит на фінансування житла, що є фундаментальною потребою в будь-якій економіці. Навіть в умовах війни проглядається значне підвищення показника (Рис. 2.5).

Кредити з використанням платіжних карток, становили 1,3 млрд грн у 2018 році, і підвищилися до 2022 року більш ніж у чотири рази, сягнувши 5,6 млрд грн.

Проглядається схильність споживачів до гнучких, легкодоступних кредитних інструментів для здійснення повсякденних операцій, що зумовлено підвищенням споживчих витрат та ініціативами з фінансової інклюзії.

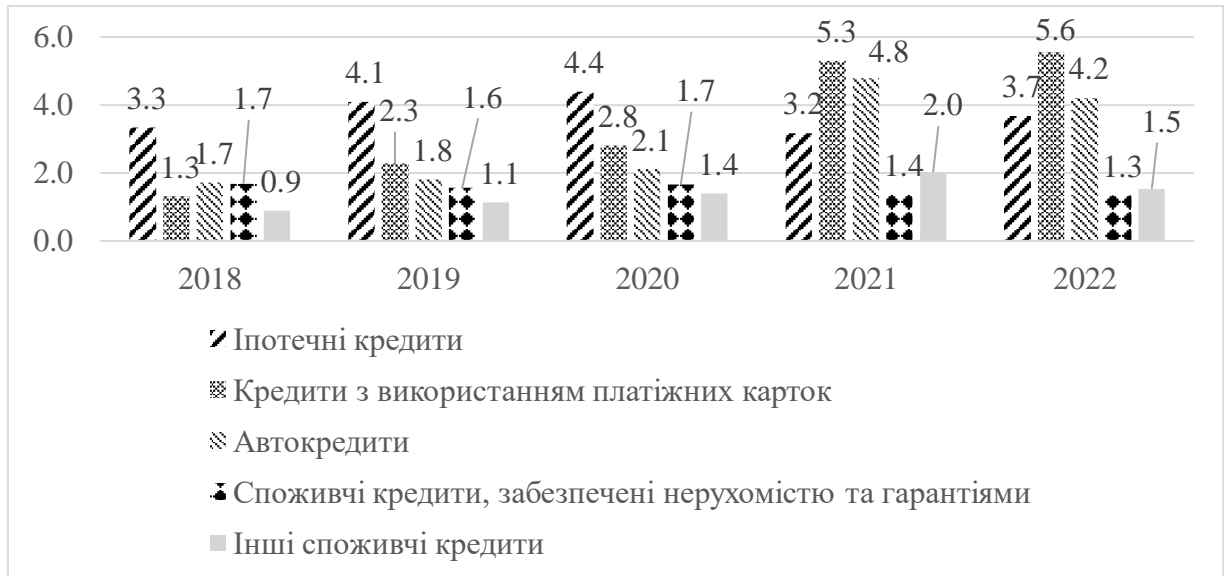

Рис. 2.5 Динаміка споживчого кредитного портфелю АТ «Державний ощадний банк України» в 2018-2022 рр., млрд грн.

Джерело: складено автором на основі [43]

Автокредити, що стартували з 1,7 млрд грн у 2018 році та досягли 4,2 млрд грн у 2022 році, також демонструють помітне зростання. Це свідчить про збільшення споживчих інвестицій в особисті транспортні засоби. Споживчі кредити під заставу нерухомості та поручительства дещо зменшилися за ці роки - з 1,7 млрд грн у 2018 році до 1,3 млрд грн у 2022 році. Таке незначне скорочення свідчить про обережний підхід споживачів до кредитів під заставу таких цінних активів, як нерухомість.

Отже, кредитний портфель АТ «Державний ощадний банк України» продемонстрував динамічні зміни з 2018 до 2023 року з поступовим зменшенням частки корпоративного сектору з 91,99% до 84,42% та відповідним збільшенням частки роздрібного сектору з 8,01% до 15,58%, що відображає стратегію диверсифікації.

Споживче кредитування в банку було різноманітним, при цьому кредити з використанням платіжних карток значно зросли з 1,3 млрд грн у 2018 році до 5,6 млрд грн у 2022 році, що свідчить про перехід до більш гнучких варіантів споживчого кредитування.

Сам розмір кредитного портфелю показує значне коливання, що вказує на необхідність пошуку додаткових кредитних продуктів, які дозволять банку займати стійку ринкову позицію.

2.3. Оцінка ризиків кредитного портфеля АТ «Державний ощадний банк України»

Одним з найважливіших параметрів у контексті управління кредитним портфелем є рівень ризикованості. Навіть якщо на поточний момент кредитний портфель генерує суттєвий прибуток, проте рівень ризику є високим, то все одно банк може втратити суттєву частину свого капіталу, що в підсумку призведе до збитку. Тому слід звернути увагу на цей аспект.

Як корпоративний, так і роздрібний сектори зазнали значного покращення якості кредитів протягом аналізованого періоду. У корпоративному секторі, починаючи з дуже низької якості 3,25% у 2018 році, спостерігалось різке зростання, яке сягнуло піку 84,28% у 2021 році, після чого дещо знизилось до 71,19% у вересні 2023 року. Така траєкторія свідчить про суттєве посилення кредитоспроможності клієнтів цієї групи завдяки вдосконаленню стратегій управління ризиками, економічним факторам та більш суворому процесу затвердження кредитів. Однак незначне зниження в останній період вказує на нові ризики, що спровоковані війною (Рис. 2.6).

На противагу цьому, роздрібний сектор демонструє більш поступове покращення. Починаючи з 34,73% у 2018 році, він досяг свого піку в 77,80% у 2021 році, як і корпоративний сектор. Однак, на відміну від корпоративного сектору, його падіння в наступні роки було більш вираженим, досягнувши 63,24% у вересні 2023 року. Це свідчить про те, що позичальники роздрібного сектору є більш чутливими до макроекономічних змін.

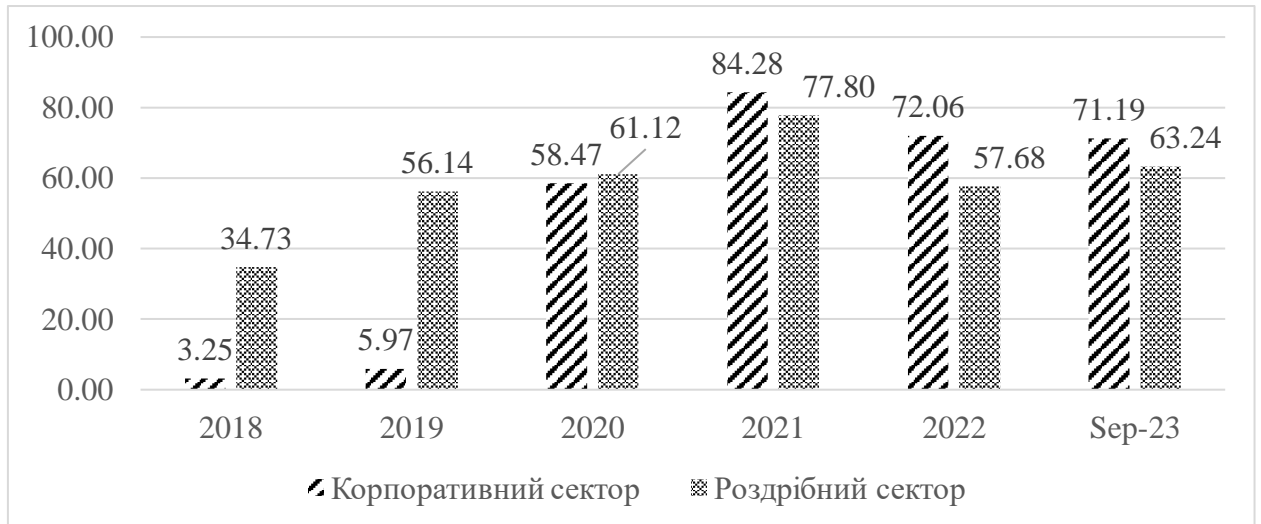

Рис. 2.6 Динаміка якості кредитного портфелю АТ «Державний ощадний банк України» у розрізі типу клієнта в 2018-вересні 2023 рр., %

Джерело: складено автором на основі [43]

Загалом корпоративний сектор стабільно демонструє вищу якість кредитів порівняно з роздрібним, особливо в останні роки періоду. Тому доцільно встановлювати вищі ставки за кредити для кредитів домогосподарствам.

Важливими індикаторами кредитного ризику є ті показники, що нормативно встановлені НБУ. Норматив Н7, що вказує на максимальний розмір кредитного ризику на одного контрагента, продемонстрував значну тенденцію до зниження з 23,72% у 2018 році до 6,74% станом на вересень 2023 року.

Таке скорочення свідчить про стратегічний фокус на диверсифікацію кредитних ризиків на ширше коло контрагентів, тим самим мінімізуючи потенційний вплив дефолту одного контрагента.

Ця тенденція відображає обережний та виважений підхід до управління кредитним ризиком, що гарантує відсутність надмірної залежності банку від одного позичальника або групи позичальників (Рис. 2.7).

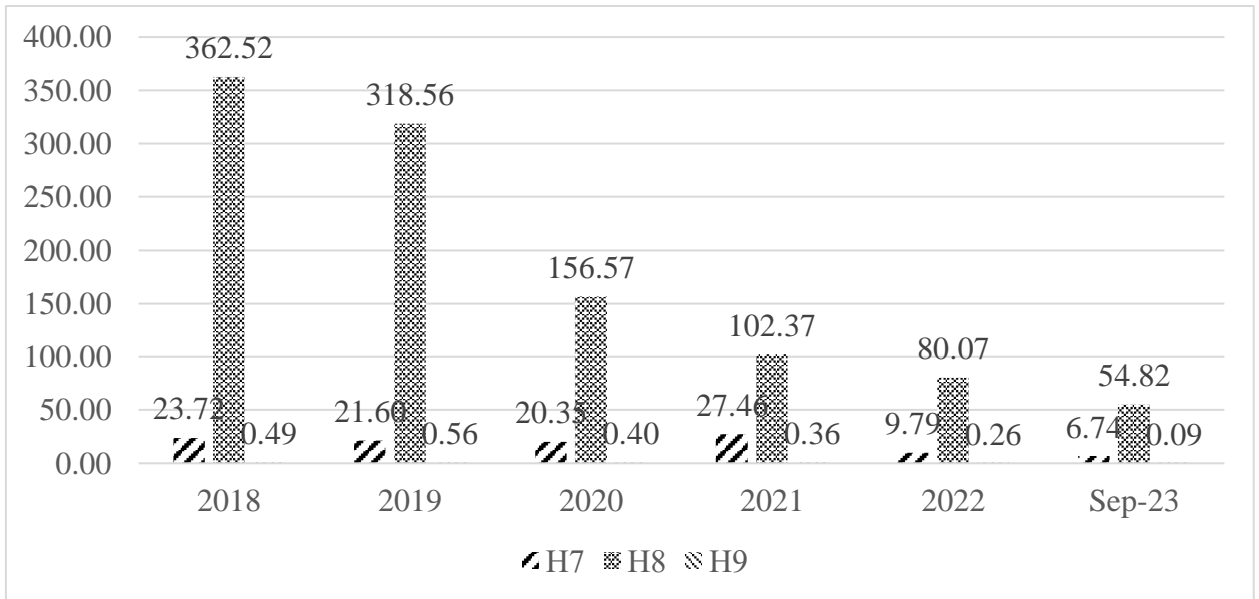

Рис. 2.7 Динаміка індикаторів кредитного ризику АТ «Державний ощадний банк України» в 2018-вересні 2023 рр., %

Джерело: складено автором на основі [11; 16; 20; 21; 43]

У випадку з нормативом Н8, який визначає межу великих кредитних ризиків, також прослідковується суттєве скорочення з 362,52% у 2018 році до 54,82% станом на вересень 2023 року. Проглядаються цілеспрямовані зусилля банку, спрямовані на зменшення вразливості до великих, потенційно високоризикових кредитних зобов'язань. Зменшуючи частку портфеля, пов'язану з великими кредитними ризиками, банк мінімізує ймовірність значних фінансових труднощів у разі, якщо будь-який з цих великих кредитних ризиків стане неплатоспроможним.

Норматив Н9, що обмежує максимальний розмір кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами, також демонструє тенденцію до зниження, зменшившись з 0,49% у 2018 році до 0,09% у вересні 2023 року. Таке скорочення є позитивною тенденцією, оскільки свідчить про послаблення потенційного ризику від операцій з пов'язаними з банком особами. Відбувається рух банку до більшої прозорості та незалежності у кредитній практиці, що є важливим для збереження цілісності та стабільності його кредитного портфеля.

Ці тенденції в сукупності демонструють послідовні та ефективні заходи АТ «Державний ощадний банк України» в управлінні та зниженні кредитних ризиків. Значне скорочення нормативів Н7, Н8 та Н9 свідчить про стратегічний зсув у бік мінімізації великих кредитів та диверсифікації кредитних ризиків.

Іншою стороною є рівень диверсифікованості кредитного портфелю (Рис. 2.8).

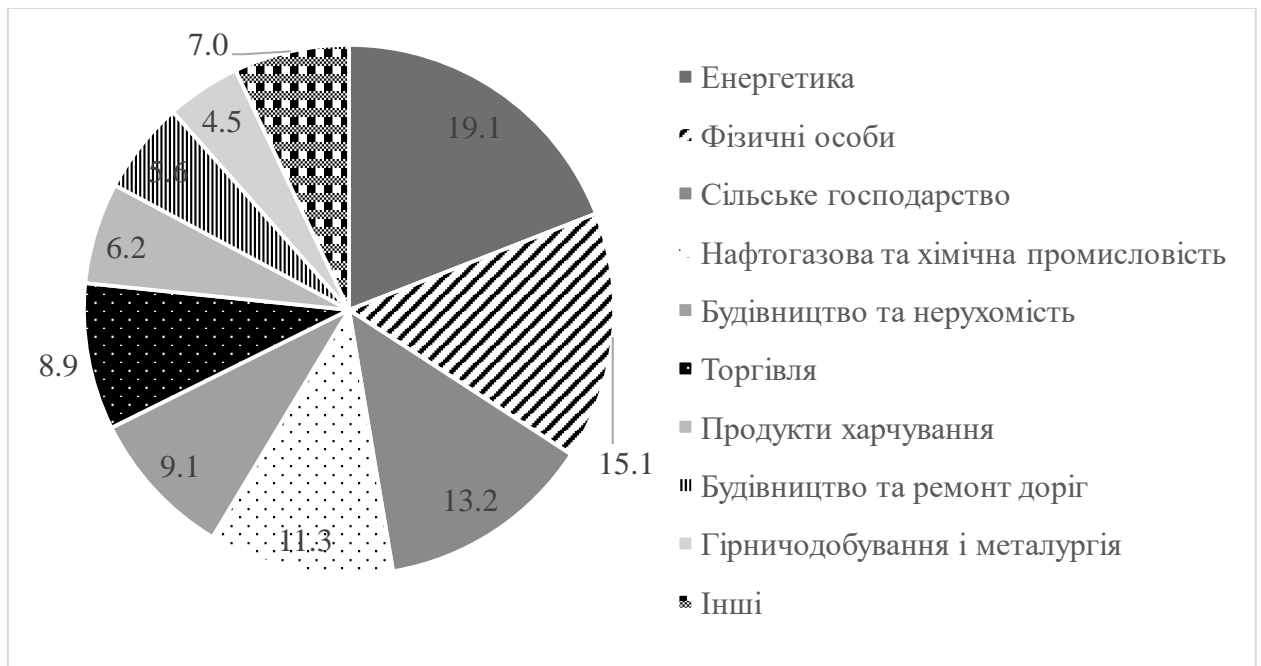

Рис. 2.8 Структура кредитів АТ «Державний ощадний банк України» у розрізі сфери діяльності або типу позичальника у 2022 році, %

Джерело: складено автором на основі [43]

Розподіл кредитів за різними секторами свідчить про відносно диверсифіковану кредитну структуру. Найбільша частка кредитів припадає на енергетичний сектор - 19,1%, далі йдуть кредити фізичним особам - 15,1% та сільське господарство - 13,2%. Інші значні сегменти включають нафтову, газову та хімічну промисловість - 11,3%, будівництво та нерухомість - 9,1% та торгівлю - 8,9%. Решта секторів, включаючи харчову промисловість, будівництво та ремонт доріг, гірничодобувну промисловість, металургію та інші, мають менші відсотки, що ще більше розпорошує кредитний ризик.

Така диверсифікація є ключовим фактором у підтримці загальної якості кредитного портфеля банку. Розподіляючи кредити між різними галузями, банк зменшує ризик того, що спад в одному секторі суттєво вплине на загальний кредитний портфель. Наприклад, якщо виникнуть проблеми в енергетичному секторі, на який припадає найбільша частка кредитів, вплив на портфель банку буде пом'якшено за рахунок кредитів в інших галузях, таких як сільське господарство, торгівля та будівництво.

Більше того, наявність значної частини портфеля в менш волатильних секторах, таких як сільське господарство і торгівля, додає стабільності. Кредити фізичним особам також сприяють такій диверсифікації, оскільки вони, ймовірно, менше корелюють з галузевими ризиками.

Також на ризик впливає і сама застава за кредитом (Рис. 2.9).

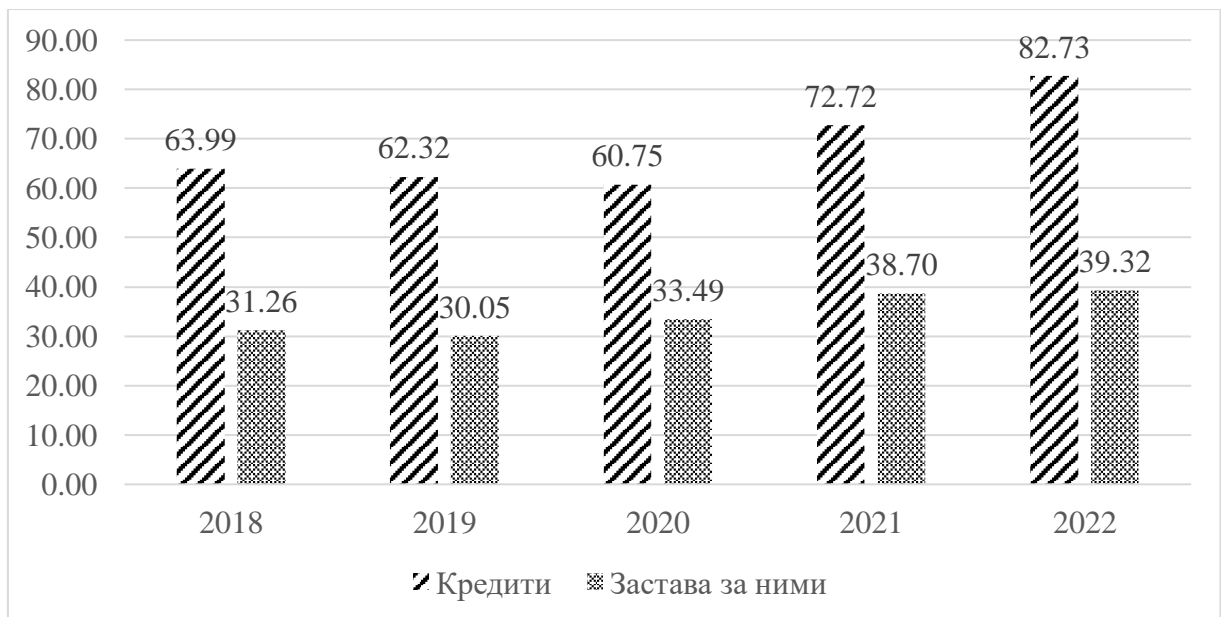

Рис. 2.9 Співставлення розміру кредиту з вартістю застави АТ «Державний ощадний банк України» у 2018-2022 рр., млрд грн.

Джерело: складено автором на основі [43]

Диспропорція між сумами кредитів та вартістю застави свідчить про зростання співвідношення кредиту до вартості застави (LTV) з роками. Вищий показник LTV зазвичай означає вищий ризик, оскільки менша частка кредиту

покривається заставою. У разі дефолту позичальника банк може бути не в змозі відшкодувати повну суму кредиту шляхом продажу застави, що призведе до потенційних збитків.

Щодо безпеки кредитного портфеля банку, то зростання показника LTV є приводом для занепокоєння. Хоча певний рівень ризику притаманний банківській діяльності, особливо високі показники LTV можуть наражати банк на значні ризики, особливо в умовах економічного спаду та масового дефолту позичальників. Тому стратегія управління ризиками банку має бути зосереджена на ретельному моніторингу та управлінні заставою.

Висновки до розділу 2

Підводячи підсумок, зазначимо, що в процесі оцінки механізму реалізації кредитної політики АТ «Державний ощадний банк України» сформульовано наступні висновки:

- надана характеристика фінансово-економічної діяльності АТ «Державний ощадний банк України». Підвищення власного капіталу та скорочення нерозподіленого збитку посилює фінансову стійкість банку протягом 2018-2022 років. Зростання депозитів роздрібного сектору з 94,8 млрд грн у 2018 році до 176,4 млрд грн у вересні 2023 року свідчить про високу довіру клієнтів та міцну базу для купівлі активів та здійснення кредитування. Прибуток після оподаткування суттєво зріс до 9,5 млрд грн у вересні 2023 року, що свідчить про ефективне управління ризиками та про раціональну бізнесу-модель;

- виконано аналіз структури і динаміки кредитного портфеля АТ «Державний ощадний банк України». Кредитний портфель еволюціонував, зокрема частка кредитів, що оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток, зменшилася з 5,3% у 2018 році до 0,6% у 2022 році, що

свідчить про перехід до більш стабільних, традиційних практик кредитування. Банк зосередився на збалансуванні високовартісних корпоративних кредитів із розподіленим ризиковим потенціалом роздрібного кредитування, про що свідчить зростаюче значення роздрібного сектору в загальному портфелі. З іншої сторони, частка кредитів підприємствам все ще є значно вищою;

- представлена оцінка ризиків кредитного портфеля АТ «Державний ощадний банк України». Відбувається зниження кредитного ризику на одного контрагента: норматив Н7 знизився з 23,72% у 2018 році до 6,74% у вересні 2023 року, що свідчить про перехід до диверсифікації ризиків. Вразливість банку до великих кредитних ризиків, представлена нормативом Н8, також помітно скоротилася з 362,52% у 2018 році до 54,82% у вересні 2023 року, що свідчить про обережний підхід в управлінні високовартісними кредитними ризиками. Проблемами у цьому контексті є недосконала політика управління заставою та оцінка якості кредитів, що далека від 100%, тобто значна частина капіталу банку загрузла у непрацюючих кредитах.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНОЮ ПОЛІТИКОЮ АТ «ДЕРЖАВНИЙ ОЩАДНИЙ БАНК УКРАЇНИ»

3.1 Шляхи мінімізації кредитного ризику та підвищення якості кредитного портфеля АТ «Державний ощадний банк України»

Виявлено, що політика управління кредитними ризиками не є досконалою. Тому запропоновано два заходи, які повинні покращити поведінку банку у цьому контексті (Рис. 3.1).

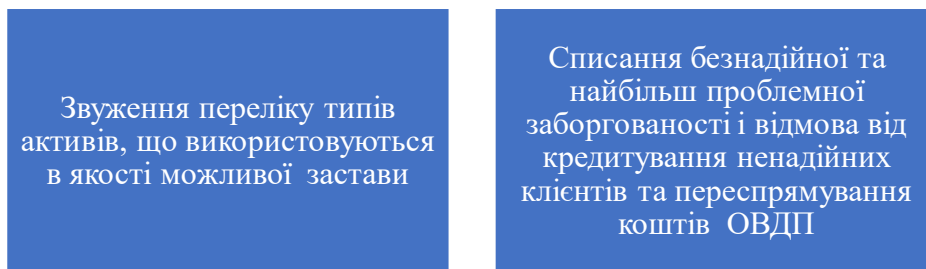

Рис. 3.1 Пропозиції щодо мінімізації кредитного ризику та підвищення якості кредитного портфеля АТ «Державний ощадний банк України»

Необхідно ретельно проаналізувати поточну практику оцінки заставного майна. Ситуація, що склалася, свідчить про те, що вартість застави є меншою за вартість наданих кредитів, що є суттєвим фактором ризику. В ідеалі, в умовах ефективної системи управління ризиками, вартість застави повинна становити від 150% до 200% вартості кредиту. Така диспропорція вказує на вразливість профілю кредитного ризику банку.

Для зменшення цього ризику рекомендується стратегічний перегляд типів активів, що приймаються як застава. Певні активи мають бути виключені зі списку застави, щоб посилити позицію банку щодо потенційних дефолтів та ринкових коливань. До таких винятків слід віднести акції та облигації підприємств, розташованих на окупованих територіях, оскільки їхня ринкова

вартість та ліквідність є вкрай невизначеними і становлять значний ризик. Крім того, будь-яке інше майно, в тому числі нерухомість, розташоване на цих територіях, має бути виключене з переліку через аналогічні причини невизначеності оцінки та юридичні складнощі.

Крім того, доцільним є виключення цінних паперів підприємств, які не входять до індексу ПФТС. Цінні папери, що не входять до визнаного індексу, часто не мають достатньої ринкової ліквідності та прозорого ціноутворення, що може призвести до труднощів з точною оцінкою їх вартості як застави.

Відповідно, положення про заставу банку слід доповнити наступною нормою:

Виключення з переліку можливої застави:

- акції та облігації підприємств, які знаходяться на окупованій території;
- іншого майна, у тому числі нерухомості, що знаходиться на окупованій території;
- цінних паперів підприємств, які не входять у індекс ПФТС.

Звуживши перелік прийнятної застави до більш стабільних і надійних активів, банк може значно знизити свій кредитний ризик. Такий підхід відповідає найкращим міжнародним практикам управління кредитним ризиком, гарантуючи, що застava не лише покриває вартість кредиту, але й забезпечує додатковий буфер для поглинання потенційних збитків у разі дефолту. Ця стратегія є життєво важливою для підтримання фінансової стабільності та цілісності Ощадбанку, особливо в динамічному та складному економічному середовищі.

Друга пропозиція щодо покращення якості кредитного портфеля АТ «Державний ощадний банк України» передбачає списання безнадійної та найбільш проблемної заборгованості, а також припинення кредитування ненадійних клієнтів та перенаправлення коштів в облігації внутрішньої державної позики (ОВДП). Ця стратегія має численні фінансові наслідки та стратегічні переваги для банку.

Списання непрацюючих кредитів є вирішальним кроком в очищенні балансу банку. Ці кредити, віднесені до категорії безнадійних, є, по суті, замороженими активами, які не приносять банку доходу. Списавши їх, банк може вивільнити резерви капіталу, які раніше були сформовані для покриття потенційних збитків від цих непрацюючих кредитів. Ці кошти можуть бути перерозподілені на більш прибуткові та менш ризиковані проекти, що покращить загальний фінансовий стан банку.

Припинення кредитування клієнтів з високим рівнем ризику є проактивним заходом управління ризиками. Така політика зменшує майбутнє накопичення непрацюючих активів, тим самим захищаючи банк від потенційних кредитних збитків. Профіль ризику банку покращується завдяки більш суворому процесу відбору клієнтів, що забезпечує стійкість його кредитних операцій.

Перенаправлення коштів у державні облігації, зокрема ОВДП зі строком погашення 616 днів, є раціональним в умовах війни. Середня дохідність цих ОВДП становить 17,78%, що значно перевищує середню дохідність поточних кредитних портфелів у гривні (14,98%) (Рис. 3.2).

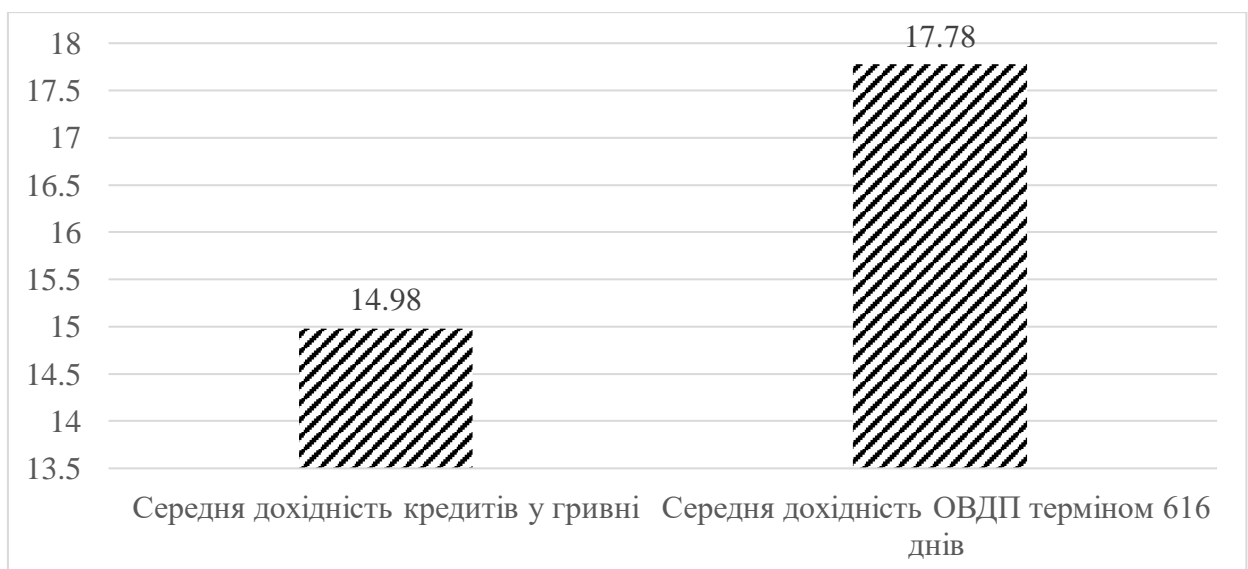

Рис. 3.2 Співставлення дохідності поточних кредитів АТ «Державний ощадний банк України» та ОВДП

Джерело: складено автором на основі [28; 43]

Таке порівняння дохідності підкреслює фінансове обґрунтування перерозподілу коштів. Інвестиції в державні облігації забезпечують стабільніший і передбачуваніший потік доходу з меншим ризиком порівняно з наданням кредитів потенційно ненадійним клієнтам. Цей стратегічний зсув також узгоджується з ширшою інвестиційною стратегією, спрямованою на уникнення ризиків, що особливо актуально в контексті нинішньої економічної ситуації. Державні облігації, як правило, вважаються безпечнішими інвестиціями завдяки підтримці з боку держави, що робить їх розумним вибором для банків, які прагнуть стабільної прибутковості з контрольованим рівнем ризику.

Розподіл вивільнених коштів продемонстрований у Рис.3.3.

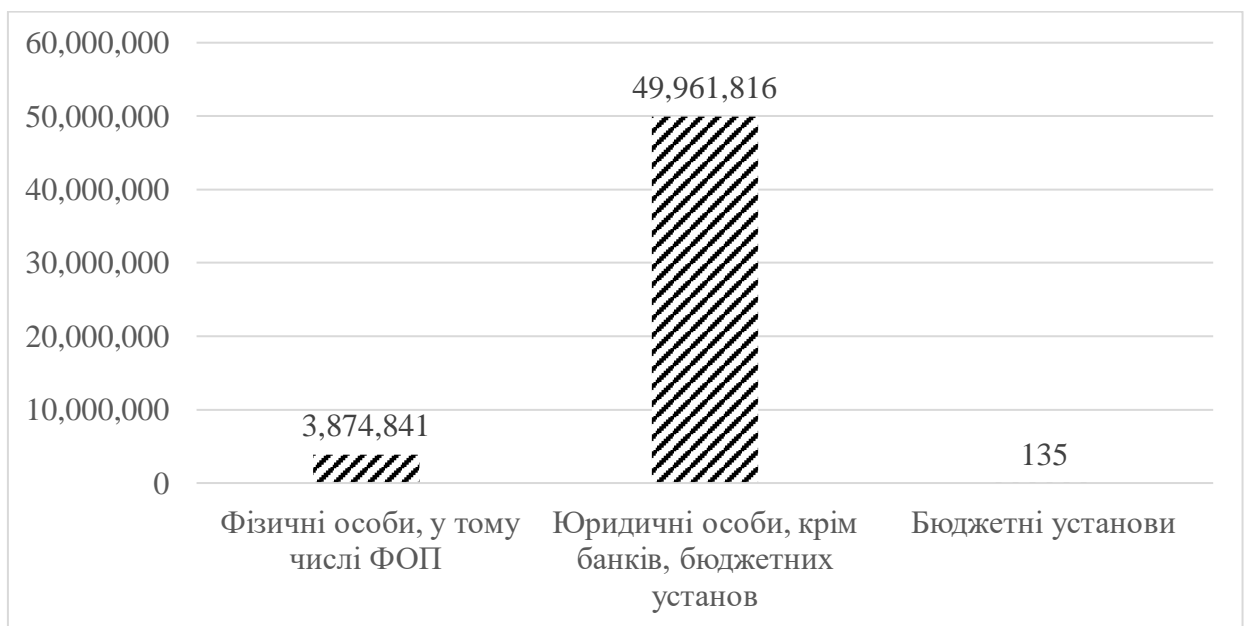

Рис. 3.3 Суми кредитів, які слід списати в рамках пропозиції, тис. грн.

Джерело: складено автором на основі [38]

Дані показують, що найбільша сума, яка підлягає списанню, припадає на юридичних осіб, крім банків та бюджетних установ, і становить приблизно 49,96 млн грн. Ця цифра є значно вищою порівняно з сумою для фізичних осіб, включаючи фізичних осіб-підприємців, яка становить близько 3,87 мільйона гривень. Сума для бюджетних установ є відносно незначною - 135 тис.

гривень. Такий розподіл вказує на те, що кредитний ризик банку переважно сконцентрований у корпоративному секторі, а не у позичальників-фізичних осіб чи бюджетних установах.

Економічний ефект, або фінансова вигода, від цього списання та стратегічного перенаправлення коштів в облигації внутрішньої державної позики (ОВДП) також заслуговує на увагу. Економічний ефект є найбільш значним для юридичних осіб, за винятком банків та бюджетних установ, з очікуваною вигодою близько 1,39 млрд грн. Для порівняння, вплив для фізичних осіб, включаючи фізичних осіб-підприємців, оцінюється приблизно в 108,49 млн грн, а мінімальний вплив для бюджетних установ становить 4 тис. грн. (Рис. 3.4).

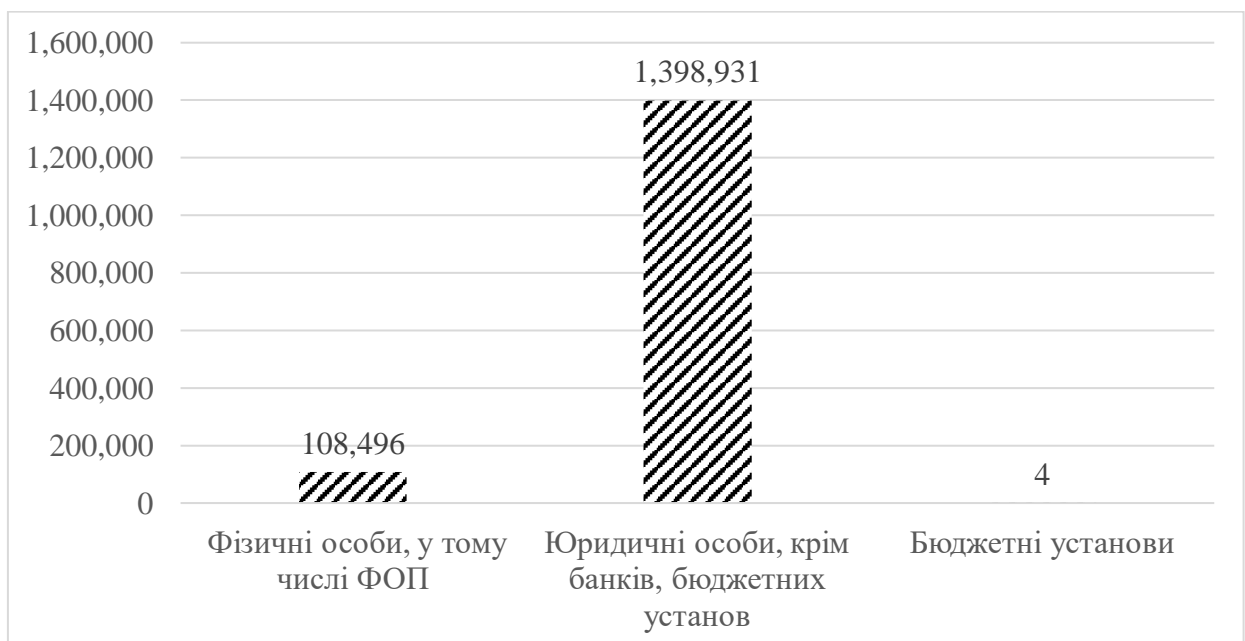

Рис. 3.4 Економічний ефект від заходу «Списання безнадійної та найбільш проблемної заборгованості і відмова від кредитування ненадійних клієнтів та переспрямування коштів ОВДП», тис. грн.

Відносно низький економічний вплив на фізичних осіб та бюджетні установи означає, що їхній внесок у загальний кредитний ризик та фінансові результати банку є менш значним порівняно з корпоративними клієнтами. Це свідчить про те, що майбутня кредитна політика банку та стратегії управління

ризиками мають бути більше зосереджені на практиці корпоративного кредитування.

Підводячи підсумок, зазначимо, що для мінімізації кредитного ризику та покращення якості кредитного портфеля АТ «Державний ощадний банк України» необхідно знизити перелік заставного майна, виключивши з нього такі активи, як акції та облігації з окупованих територій та неіндексовані цінні папери підприємств, оскільки це дозволить наблизити вартість застави до вартості кредитів, в ідеалі - на 150-200%. Списання непрацюючих кредитів, особливо з високоризикових корпоративних секторів, де сума списання становить близько 49,96 млн грн, та перенаправлення ресурсів у державні облігації з вищою середньою дохідністю (17,78% за ОВДП) порівняно з поточною дохідністю кредитів (14,98%), значно покращить фінансовий стан. Ефективність стратегії підтверджується розрахованим економічним ефектом: прогнозована вигода від списання корпоративних боргів становить близько 1,39 млрд грн.

3.2. Напрями оптимізації кредитної політики АТ «Державний ощадний банк України»

Було виявлено, що основний акцент у кредитуванні робиться на корпоративному секторі. Для подальшого підвищення ефективності кредитної політики раціональним є посилення інтенсивності кредитування фізичних осіб на основі використання більш інноваційних методик оцінки їх кредитоспроможності, а саме із застосуванням технологій великих даних, штучного інтелекту, машинного навчання.

Посилення інтенсивності кредитування фізичних осіб передбачає збільшення обсягів, частоти або простоти доступу до кредитів для позичальників-фізичних осіб. Цього можна досягти шляхом вдосконалення

процесів оцінки кредитоспроможності позичальників, підвищення їх ефективності та точності, що, в свою чергу, може підвищити впевненість банку в наданні кредитів ширшим верствам населення.

Технології великих даних відіграють вирішальну роль у цьому контексті. Ця концепція означає значні обсяги структурованих і неструктурованих даних, що генеруються з різних джерел. У банківському секторі ці джерела можуть включати історії транзакцій, активність у соціальних мережах, демографічну інформацію тощо. Використовуючи великі дані, банки можуть отримати більш цілісне уявлення про фінансову поведінку позичальника та його профіль ризику. Такий широкий аналіз даних дає змогу глибше зрозуміти кредитоспроможність позичальника, ніж традиційні показники, такі як кредитний рейтинг чи рівень доходу.

Штучний інтелект (ШІ) та машинне навчання (ML) відіграють важливу роль в обробці та інтерпретації цього величезного обсягу даних. ШІ відноситься до комп'ютерних систем, здатних виконувати завдання, які зазвичай вимагають людського інтелекту, такі як прийняття рішень, розпізнавання образів і розуміння мови. Машинне навчання, підмножина ШІ, включає алгоритми, які автоматично вдосконалюються завдяки досвіду та використанню даних. У контексті оцінки кредитоспроможності алгоритми ML можуть аналізувати складні набори даних про позичальників, щоб виявити закономірності та кореляції, які можуть бути неочевидними для аналітиків-людей. Ці результати дають уявлення про потенційний кредитний ризик або надійність позичальника.

Інтегруючи ШІ та ML у процеси оцінки кредитоспроможності, банки можуть розробляти більш точні та динамічні моделі кредитоспроможності, що адаптуються з часом, оскільки вони отримують більше даних, стаючи все більш досконалими в прогнозуванні ризиків. Це дозволяє приймати більш персоналізовані та гнучкі кредитні рішення. Наприклад, позичальник, який може не відповідати критеріям кредитоспроможності за традиційними

показниками, може бути визнаний кредитоспроможним на основі альтернативних даних, проаналізованих цими вдосконаленими алгоритмами.

Крім того, використання цих технологій може значно прискорити процес схвалення кредиту. Автоматизовані системи обробляють та аналізують дані набагато швидше, ніж аналітики, скорочуючи час від подачі заявки до видачі кредиту. Ця ефективність вигідна не лише позичальнику, який отримує швидший доступ до коштів, але й банку, який може швидше управляти та видавати кредити, підвищуючи таким чином свою операційну ефективність.

Таким чином, запропонована стратегія передбачає використання великих даних, штучного інтелекту та машинного навчання для вдосконалення процесу кредитування фізичних осіб.

Надання кредитів домогосподарствам, порівняно з підприємствами, є більш прибутковим в українському контексті, про що свідчать звітні показники прибутковості: 28,2% для домогосподарств проти 16,64% для підприємств. Таку різницю в прибутковості можна пояснити кількома факторами, пов'язаними з характером кредитування цих різних сегментів (Рис. 3.5).

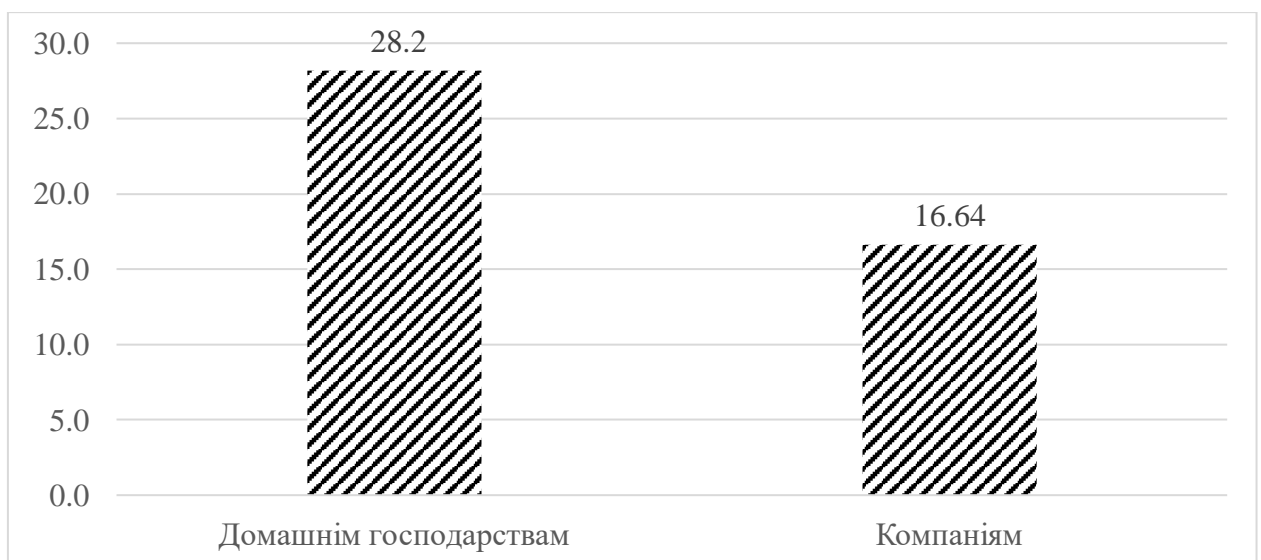

Рис. 3.5 Співставлення дохідності кредитування підприємств та фізичних осіб в Україні загалом, %

Джерело: складено автором на основі [36]

Традиційний підхід до оцінки кредитоспроможності фізичних осіб ґрунтується насамперед на кредитних балах, фінансовій історії, рівні доходу та співвідношенні боргу до доходу.

Однак з розвитком технологій та аналітики даних зростає тенденція до залучення нетрадиційних джерел інформації.

Наприклад, соціальні мережі стали цінним ресурсом у цьому відношенні. Кредитори можуть аналізувати поведінку людини в соціальних мережах, щоб отримати уявлення про її спосіб життя, звички у витрачанні коштів та фінансову відповідальність. Наприклад, постійні пости про екстравагантні покупки або відпустку можуть свідчити про спосіб життя, який не відповідає задекларованим доходам, що вказує на потенційну фінансову безвідповідальність.

Геолокаційні дані також можуть відігравати певну роль. Наприклад, часті відвідування гральних закладів або дорогих магазинів можуть бути враховані в моделі оцінки ризиків, пропонуючи додатковий контекст за межами того, що можуть надати традиційні фінансові показники.

Історія комунальних платежів все частіше визнається надійним індикатором фінансової відповідальності. Регулярні та своєчасні платежі за комунальні послуги можуть демонструвати модель фінансової відповідальності, що свідчить про нижчий ризик дефолту за кредитами.

Зміщення фокусу банку з корпоративного кредитування на кредитування фізичних осіб, як свідчать дані, вказує на потенційне зростання прибутковості, насамперед за рахунок вищих відсоткових ставок, пов'язаних з кредитами фізичним особам.

Можливі декілька сценаріїв впливу такого заходу залежно від того, як буде перерозподілений кредитний портфель банку (табл. 3.1).

Дані чітко показують загальне збільшення процентного доходу в міру зростання частки роздрібного кредитування: загальний процентний дохід банку збільшиться з 13,68 млрд грн до 15,04 млрд грн.

Додаткова вигода від цієї стратегічної зміни коливається від додаткових 0,42 млрд грн до 1,36 млрд грн.

Таблиця 3.1

Ефект від зміщення акценту з кредитування юридичних осіб на кредитування фізичних осіб

Показники	Поточний стан	Альтернатива 1	Альтернатива 2	Альтернатива 3
Частка корпоративного сектору, %	84,42	80	75	70
Частка роздрібного сектору, %	15,58	20	25	30
Сума корпоративного сектору, млрд грн.	68,80	65,20	61,12	57,05
Сума роздрібного сектору, млрд грн.	12,70	16,30	20,37	24,45
Ставки для підприємств	14,98	14,98	14,98	14,98
Ставки для фізичних осіб	26,55	26,55	26,55	26,55
Процентний дохід від підприємств, млрд грн.	10,31	9,77	9,16	8,55
Процентний дохід від фізичних осіб, млрд грн.	3,37	4,33	5,41	6,49
Всього процентного доходу, млрд грн.	13,68	14,09	14,57	15,04
Ефект від пропозиції, млрд грн.	-	0,42	0,89	1,36

Джерело: складено автором на основі [43; 36]

Таке посилення доходу підкреслює вищий потенціал прибутковості фокусування на секторі роздрібного кредитування у поєднанні з передовими технологіями оцінки кредитоспроможності. По суті, банк потенційно може отримати більші результати, капіталізуючи вищу дохідність роздрібного кредитування та ефективніше управляючи ризиками завдяки технологічним досягненням.

Висновки до розділу 3

Підводячи підсумок, зазначимо, що визначено напрями підвищення ефективності управління кредитною політикою АТ «Державний ощадний банк України», зокрема:

- вказано шляхи мінімізації кредитного ризику та підвищення якості кредитного портфеля АТ «Державний ощадний банк України». Запропоновано два заходи, а саме зведення переліку типів активів, що використовуються в якості можливої застави, та списання безнадійної та найбільш проблемної заборгованості і відмова від кредитування ненадійних клієнтів та переспрямування коштів ОВДП. Стратегічний зсув у бік списання безнадійної заборгованості, насамперед у корпоративному секторі, та інвестування в державні облігації дозволяє використовувати вищу дохідність облігацій (17,78%) порівняно з нижчою дохідністю існуючих кредитів (14,98%), тим самим збільшуючи потоки доходів банку. Позитивний економічний вплив цієї зміни, особливо 1,39 млрд грн вигоди від списання корпоративного боргу, відображає важливий крок до більш стабільного та прибуткового кредитного портфеля, що зменшує вразливість банку до високоризикованого кредитування;

- вказані напрями оптимізації кредитної політики АТ «Державний ощадний банк України». Переорієнтація з корпоративного на індивідуальне кредитування зі збільшенням частки кредитів роздрібному сектору з 15,58% до 30% може значно підвищити прибутковість банку, оскільки кредити фізичним особам приносять вищі відсоткові ставки (26,55%) порівняно з корпоративними кредитами (14,98%). Впровадження інноваційних технологій оцінки кредитоспроможності, таких як великі дані, штучний інтелект та машинне навчання, при оцінці кредитоспроможності фізичних осіб може розширити клієнтську базу без пропорційного збільшення ризику, про що

свідчить зростання загального процентного доходу з 13,68 млрд грн до 15,04 млрд грн.

ВИСНОВКИ

У процесі дослідження теоретичних, методичних та практичних аспектів управління кредитною політикою банку сформульовані наступні висновки та пропозиції:

1. Вказана сутність кредитної політики банку – це сукупність параметрів, принципів та керівних положень, які визначають оптимальні характеристики позичальника, типи кредитних продуктів, які пропонує банк, обсяг коштів та джерела їх походження для фінансування операцій кредитування, інші аспекти, що в кінцевому підсумку призводять до отримання процентного доходу в умовах контрольованого як самим банком, так і НБУ ризику втрати капіталу організації.

2. Визначено складові кредитної політики банку. Сюди відносяться цільові групи клієнтів, очікувана прибутковість, цілі, методи, суб'єкти, типові договори кредитування, завдання, обсяг виділених коштів на кредитування, принципи, вимоги щодо застави при кредитуванні, інструменти кредитування, очікувана ризикованість (ризик-апетит) тощо.

3. Охарактеризовано механізм управління кредитною політикою банку. На початковому етапі роботи банку проводиться глибокий аналіз макроекономічної ситуації та внутрішніх ресурсів, визначаються основні групи клієнтів, необхідні фінансові ресурси або їх джерела, розробляються стандартні умови кредитування тощо. Ефективність управління кредитною політикою також залежить від ретельного використання методів оцінки кредитоспроможності, диверсифікації кредитного портфеля та дотримання нормативних вимог, забезпечуючи гармонію між ризиком та доходністю. У процесі реалізації кредитної політики відбувається безпосередній продаж кредитних продуктів, постійний моніторинг, включаючи оцінку ризиків, адаптація до змін на ринку.

4. Надана характеристика фінансово-економічної діяльності АТ «Державний ощадний банк України». Відбувається послідовне зростання чистих активів з 218,4 млрд грн у 2018 році до 272,2 млрд грн у 2022 році та 312,3 млрд грн до вересня 2023 року, що відображає стійкість банку навіть в умовах війни. Банк характеризується суттєвим зростанням свого власного капіталу з 18,5 млрд грн у 2018 році до 31,6 млрд грн станом на вересень 2023 року, що забезпечує довіру зі сторони клієнтів. Незважаючи на воєнні умови, банк продовжує залишатися прибутковим, що підтверджує ефективність його поточної бізнес-моделі.

5. Проведено аналіз структури і динаміки кредитного портфеля АТ «Державний ощадний банк України». У кредитному портфелі Державного ощадного банку України корпоративний сектор, незважаючи на зменшення його частки, залишається домінуючим, що відображає зосередженість банку на більш масштабних економічних операціях. Підвищення частки кредитів роздрібному сектору з незначних 8% у 2018 році до більш суттєвих 15,58% у вересні 2023 року вказує на посилення уваги до індивідуального споживчого кредитування. Такі категорії споживчих кредитів, як автокредити та кредити під заставу нерухомості, зазнали помірних коливань, тоді як кредити з використанням платіжних карток зазнали значного зростання, що підкреслює адаптацію банку до змін у споживчих кредитних уподобаннях.

6. Виконана оцінка ризиків кредитного портфеля АТ «Державний ощадний банк України». За період з 2018 року по вересень 2023 року банк ефективно знизив концентрацію ризиків у своєму кредитному портфелі: норматив Н7 зменшився з 23,72% до 6,74%, диверсифікувавши розподіл ризиків між позичальниками. Банк успішно зменшив ризики, пов'язані з великими кредитами, про що свідчить суттєве зниження нормативу Н8 з 362,52% до 54,82%, що вказує на більш збалансований та безпечний кредитний портфель. У цьому контексті основними проблемами є недостатньо продумана політика управління заставою та оцінка якості кредитів, що далека

від 100%, тобто значна частина капіталу банку загрузла у непрацюючих кредитах, а відповідно і у резервах.

7. Сформульовані шляхи мінімізації кредитного ризику та підвищення якості кредитного портфеля АТ «Державний ощадний банк України». Перегляд політики застави з метою забезпечення її вартості на рівні щонайменше 150-200% від вартості кредиту забезпечить усунення поточного ризику, пов'язаного з недостатньою забезпеченістю кредитів банку. Перенаправлення коштів з високоризикових кредитів у більш стабільні державні облігації, використовуючи перевагу вищої дохідності облігацій ОВДП (17,78%) порівняно з поточною дохідністю кредитів (14,98%), є стратегічним кроком для збільшення доходів. Значні фінансові вигоди, зокрема 1,39 млрд грн прибутку від списання корпоративного боргу, підкреслюють раціональність цього підходу у питанні зниження кредитного ризику та покращення загальної якості кредитного портфеля банку.

8. Охарактеризовано напрями оптимізації кредитної політики АТ «Державний ощадний банк України». Зосередження на роздрібному кредитуванні, де процентні ставки для фізичних осіб становлять 26,55% порівняно з 14,98% для корпорацій, є більш прибутковою можливістю для АТ «Державний ощадний банк України». Збільшити дохідність при менших ризиках можна за умови використання передових методів оцінки, таких як штучний інтелект, великі дані та машинне навчання, що може розширити кредитну базу банку до більшої кількості фізичних осіб. Це призведе до зростання загального процентного доходу з 13,68 млрд грн до 15,04 млрд грн, тим самим зменшивши залежність від традиційних методів кредитного скорингу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аврамчук Л., Костюк К. Вплив кредитної політики на якість кредитного портфеля банківських установ. *Scientific Collection «InterConf+»*. 2022. №27 (133). С.101-107
2. Боднар О. А., Тішечкіна К. В., Іваненко Г. Ю., Тарасенко В. П. Управління та засоби мінімізації кредитного ризику банку. *Modern Economics*. 2019. № 15. С.21-26.
3. Вербовенко І. В., Жарікова О. Б. Управління кредитним портфелем банку. Науково-редакційна колегія. 2022. URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u207/zbirnik_tez_krugliy_stil_bss_19.12.2022_1.pdf#page=13 (дата перегляду: 14.11.2023).
4. Вовчок Я. І. Трансформація політики управління кредитним портфелем банку в сучасних умовах. Редакційна колегія. 2022. URL: https://science.btsau.edu.ua/sites/default/files/tezy/tezy_econ_17.11.22.pdf#page=31 (дата перегляду: 14.11.2023).
5. Волкова В. В., Власенко О. С. Підвищення якості кредитного портфеля як чинник мінімізації кредитного ризику банку. *Економіка і організація управління*. 2021. С. 76-85.
6. Дейнека О. В., Гапонько О. Ю., Москаленко А. О. Ієрархічна структура управління портфельним кредитним ризиком банку // *Проблеми та перспективи розвитку фінансово-кредитної системи* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Суми, 19–20 листопада 2020 р. Суми : Сумський державний університет, 2020. С. 25-28
7. Добровольська О. В., Йолтухівський В. М. Ліквідне забезпечення як запорука якісної кредитної політики комерційного банку: практичний аспект. *Ефективна економіка*. 2021. № 3. URL: <http://dspace.dsau.dp.ua/jspui/handle/123456789/5957> (дата перегляду: 14.11.2023).

8. Добровольська О. В., Качула С. В., Льовкіна А. С. Фінансовий менеджмент кредитного ризику як запорука безпеки кредитної діяльності банку. Ефективна економіка. Дніпровський держ. аграрн. у-нт. 2022. № 2. URL: <http://dspace.dsau.dp.ua/jspui/handle/123456789/7082> (дата перегляду: 14.11.2023).
9. Доценко І. О., Доценко В. В., Сутність та значення кредитної діяльності банку у сучасних умовах економічного розвитку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. – 12 (1) . – 2017. – С.94-98.
10. Дуброва Н. П. Формування системи управління кредитною політикою банку. *Фінанси, банківська система та страхування в Україні: стан, проблеми та перспективи розвитку в кризовій економіці*. 2021. С. 138-145.
11. Економічні нормативи та ліміти відкритої валютної позиції станом на 01.10.2023 року. URL: https://www.oschadbank.ua/uploads/2/11706-dodatok_4_01_10_2023.docx (дата перегляду: 09.11.2023).
12. Засади стратегічного реформування державного банківського сектору (стратегічні принципи). URL: https://www.oschadbank.ua/uploads/2/11988-01102023_02x_ob.pdf (дата перегляду: 09.11.2023).
13. Зверук Л. А., Лисенко Т. С. Управління кредитною діяльністю банківських установ: сутність, практика, напрями вдосконалення. *Бизнес Информ*. 2019. №1 (492). С.349-357.
14. Згруповані балансові залишки (у розрізі банків). URL: https://bank.gov.ua/files/stat/aggregation_2023-09-01.xlsx (дата перегляду: 09.11.2023)
15. Зеркаль А. В., Осипенко Є. І. Мікрокредитування та споживчі кредити в Україні. *Фінансові важелі соціально-економічного механізму*

взаємодії суб'єктів господарювання різних типів та сфер діяльності. 2020. С.24-27.

16. Значення економічних нормативів в цілому по системі. URL: https://bank.gov.ua/files/stat/Ratios_Banks_2023-09-01.xlsx (дата перегляду: 09.11.2023).

17. Індекси споживчих цін. URL: https://bank.gov.ua/files/macro/CPI_u.xlsx (дата перегляду: 09.11.2023).

18. Миськів Г. Функціонування та розвиток кредитного ринку України: теорія, методологія, практика: монографія. Львів: «Растр-7». 2015. 360 с.

19. Никоненко А. О., Кононенко Г. І. Кредитна політика комерційного банку в ринкових умовах. *Домінанти соціально-економічного розвитку України в умовах інноваційного типу прогресу*. Київський національний університет технологій та дизайну. 2021. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/18737/1/DOMIN2021_P178-180.pdf (дата перегляду: 14.11.2023).

20. Нормативи капіталу та їх складові (у розрізі банків). URL: https://bank.gov.ua/files/stat/Skladovi_RK_2023-09-01.xlsx (дата перегляду: 09.11.2023).

21. Нормативи та складові розрахунку регулятивного капіталу станом на 01.10.2023 року. URL: https://www.oschadbank.ua/uploads/2/11707-dodatok_5_01_10_2023.docx (дата перегляду: 09.11.2023).

22. Облікова ставка Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/monetary/stages/archive-rish> (дата перегляду: 09.11.2023).

23. Оборотно-сальдовий баланс АТ «Ощадбанк» станом на 01.10.2023. URL: https://www.oschadbank.ua/uploads/2/11988-01102023_02x_ob.pdf (дата перегляду: 09.11.2023).

24. Оборотно-сальдовий баланс банків (у розрізі банків). URL: https://bank.gov.ua/files/stat/OSB_bank_2023-09-01.xlsx (дата перегляду: 09.11.2023)

25. Омельченко О. В., Король Р. М. Аналіз кредитної політики банку в умовах економічної нестабільності на прикладі АТ «Ощадбанк». *Подільський науковий вісник*. 2021. С. 24-29.
26. Омельченко О. В., Король Р. М. Роль кредитної політики банку у забезпеченні надійності його кредитного портфелю. *Подільський науковий вісник*. 2021. С. 20.
27. Основні показники діяльності банків України. URL: https://bank.gov.ua/files/stat/Indicators_Banks_2023-09-01.xlsx (дата перегляду: 09.11.2023).
28. Первинний ринок ОВДП. URL: <https://bank.gov.ua/ua/markets/primary-ovdp-chart> (дата перегляду: 09.11.2023)
29. Показники діяльності. URL: <https://www.oschadbank.ua/pokazniki-dialnosti> (дата перегляду: 09.11.2023).
30. Положення про наглядову раду. URL: https://www.oschadbank.ua/uploads/0/370-kabinet_ministrov_ukrainy.pdf (дата перегляду: 09.11.2023).
31. Положення про правління. URL: https://www.oschadbank.ua/uploads/1/8366-polozenna_pro_pravlinna_banku_2022.pdf (дата перегляду: 09.11.2023).
32. Похилько С. В., Новіков В. М. Аналіз існуючих підходів щодо управління та мінімізації кредитного ризику банку. *Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка*. 2019. № 1. С. 53-63.
33. Приймак Н. В. Сутнісні характеристики кредиту як основного фінансового інструмента кредитування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. № 6. С. 7-16.
34. Про банк. URL: <https://www.oschadbank.ua/about> (дата перегляду: 09.11.2023).
35. Про банки і банківську діяльність: Закон України за станом на 07 грудня 2000 р. /Верховна Рада України. Київ : Верховна Рада України, 2000.

№ 2121-III. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 5-6, ст.30.
(Закон України)

36. Процентні ставки за кредитами та депозитами. Цінні папери резидентів. Індекс ПФТС. URL: https://bank.gov.ua/files/4-Financial_markets.xlsx (дата перегляду: 09.11.2023).

37. Ровенська В. В., Киркач В. Е. Кредитна політика та аналіз сучасного стану кредитного ринку України. *Економічний вісник Донбасу*. 2019. №1 (55). С.103-108.

38. Розподіл кредитів, наданих суб'єктам господарювання в національній та іноземній валютах за видами економічної діяльності, що класифікуються за розділами, з них непрацюючих у визначенні, наведеному в Положенні № 351 (у розрізі банків). URL: https://bank.gov.ua/files/stat/Loans_KVED_2023-10-01.xlsx (дата перегляду: 09.11.2023).

39. Семенча І. Є. Ефективне управління кредитною діяльністю банку: системний погляд професійного менеджера. *Інфраструктура ринку*. 2019. №34. С.291-297.

40. Сімаков К. І., Федоренко К. А. Банківська процентна та облікова політика як інструмент грошово-кредитного регулювання цінової стабільності. *Вісник економічної науки України*. 2020. №2 (39). С.152-157.

41. Схематичне зображення структури власності АТ«Ощадбанк» станом на 01 січня 2019 року. URL: https://www.oschadbank.ua/uploads/2/11988-01102023_02x_ob.pdf (дата перегляду: 09.11.2023).

42. Ташлай Ю. Ю., Кононенко Г. І. Формування кредитної політики банку в сучасних умовах господарювання. *Інноватика в освіті, науці та бізнесі: виклики та можливості*. 2021. С. 236-240.

43. Фінансова звітність. URL: <https://www.oschadbank.ua/finansova-zvitnist> (дата перегляду: 09.11.2023).

44. Хмиз О. М., Ларіонова К. Л. Сутність кредитного ризику банку та підходи щодо його визначення. *Інтеграція освіти, науки та бізнесу в сучасному середовищі*. 2020. Т. 3. С. 399-404.

45. Balaniuk M. V. Аналіз депозитної та кредитної політики комерційних банків України. *Bulletin National University of Water and Environmental Engineering*. 2020. №2.90. С.22-31.

46. Payne J., Dorn W., Pastore D., Ulrich J. *Managing Indirect Spend: Enhancing Profitability through Strategic Sourcing*: 2nd edition. *Wiley*. 2021. 320 p.